

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEY AÇKISI TEKNİĞİNDE SALİH DEMİREĞEN ÖRNEĞİ

RECAİ ARSLAN

İSLAM TARİHİ VE SANATLARI

**Şanlıurfa
2025**

**T.C.
HARRAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

NEY AÇKISI TEKNİĞİNDE SALİH DEMİREĞEN ÖRNEĞİ

**RECAİ ARSLAN
(225226001)**

**İSLAM TARİHİ VE SANATLARI
Tez Danışmanı: Prof. Dr. HÜSEYİN AKPINAR**

**Şanlıurfa
2025**

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ŞEKİLLER DİZİNİ	iii
ÇİZELGELER DİZİNİ	iv
KISALTMALAR	v
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı	2
1.2. Çalışmanın Konusu	2
1.3. Çalışmanın Önemi	2
2. BÖLÜMLER	4
2.1. NEY SAZI VE TEKNİK YAPISI	4
2.1.1. Ney	4
2.1.2. Mevlânâ ve Ney	6
2.1.3. Neyin Teknik Yapısı	8
2.1.4. Neyin Bölümleri	9
2.1.4.1. Kamış	9
2.1.4.2. Başpâre	10
2.1.4.3. Parazvâne	10
2.1.5. Neyin Ses Sahası ve Devreleri	10
2.1.5.1. Neyde 1. Devre Sesler	11
2.1.5.2. Neyde 2. Devre Sesler	11
2.1.5.3. Neyde 3. Devre Sesler	12
2.1.5.4. Neyde 4. Devre Sesler	12
2.1.6. Ney Çeşitleri (Ailesi)	12
2.1.6.1. Ana Neyler	13
2.1.6.2. Nısfîye Neyler	14
2.1.6.3. Mâbeyn Neyler	14
2.1.7. Ney Açkısı Teknikleri	14
2.1.7.1. Klasik Açkî Tekniği	15
2.1.7.2. Kaydırma Açkî Tekniği	16
2.2. ÖNEMLİ NEYZENLER	18
2.2.1. Geçmişten Günümüze Bazı Neyzenler	18
2.3. SALİH DEMİREĞEN VE NEY AÇKİ TEKNİĞİ	25
2.3.1. Salih Demireğen'in Hayatı ve Ney Açkî Tekniği	26
2.3.1.4. Ney Sazı ile Tanışması ve Mûsikî Hayatı	26
2.3.1.3. Ailesi	26
2.3.1.2. Eğitimi	26
2.3.1.1. Doğumu ve Çocukluğu	26
2.3.1.5. Salih Demireğen'in Ney Yapım Tekniği	29
2.3.1.5.1. Açkî Tekniğinde Zakkum Ağacının Önemi	31
2.3.1.5.1.1. Zakkum Ağacının Antibakteriyel Özelliğine Dair Laboratuvar Çalışması	32
2.3.1.5.2. Salih Demireğen'in Ney Açkî Tekniğine Dair Neyzen Görüşleri	40

2.3.1.5.3. Salih Demireğen'in Ney Açkık Tekniğinde Kullandığı Aletlerden Bazılarının Karşılaştırmalı Analizi	49
2.3.1.6. Salih Demireğen'in Ney Yapım Serüveni	53
2.3.1.7. Zakkum Ağacından Aparat Yapım Aşamaları ve Ölçüleri	59
3. SONUÇLAR	63
KAYNAKLAR	65
ÖZGEÇMİŞ	68

ÖZET
YÜKSEK LİSANS TEZİ
NEY AÇKISI TEKNİĞİNDE SALİH DEMİREĞEN ÖRNEĞİ

RECAİ ARSLAN

HARRAN ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İSLAM TARİHİ VE SANATLARI

Tez Danışman: Prof. Dr. HÜSEYİN AKPINAR
Eylül Yıl: 2025, Sayfa : 68

Kamıştan yapılan ney sazı Türk Mûsikîsi ve Türk Tasavvuf Mûsikîsi'nde kullanılan bir enstrümandır. Yapılan çalışmada farklı bağlamlarda ney sazı üzerinde durularak bir kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve farklı bir açkı tekniği olan Salih Demireğen' in geliştirdiği ney açkı metodu üzerinde durulmuştur. Buna göre üç bölüm oluşturulmuştur. Birinci bölümde ney sazı hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümde yaşamış bazı önemli neyzenlere ve neyzenlerin çeşitli müzelerde yer alan neylerinde kullanılan açkı tekniklerine, üçüncü bölümde Salih Demireğen ve kendisinin bulup geliştirdiği açkı tekniği, açkı tekniğinde kullandığı aparatlar, zakkum ağacı ile ilgili yapılan laboratuvar çalışması ve açkı tekniğiyle ilgili çeşitli resmi kurumlarda görev yapan neyzen görüşlerine yer verilmiştir.

Bu çalışmada veriler Salih Demireğen ve neyzenlerle yapılan görüşme ile elde edilmiştir. Elde edilen veriler tema, kategori ve kodlara ayrılmış ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Ayrıca zakkum ağacı ile ilgili yapılan laboratuvar çalışmasından elde edilen sonuçlar bilimsel veri niteliği taşımaktadır. Çalışmanın son bölümünde ney sazı yapımında kullanılan aparatlar ile Salih Demireğen'in kullandığı aparatlar arasında karşılaştırmalı analiz yapılmış ve Salih Demireğen'in ney yapım süreci betimlenmiştir. Böylelikle ney sazı açkı metoduyla ilgili yeni bir teknik ve aparatlar literatüre kazandırılmaya çalışılmıştır.

ANAHTAR KELİMELEER: Müzik aletleri, Ney, Salih Demireğen, Ney açkı tekniği

ABSTRACT

MASTER THESIS

SALİH DEMİREĞİN'S EXAMPLE IN NEY OPENING TECHNIQUE

RECAİ ARSLAN

**HARRAN UNIVERSITY
INSTITUTE OF GRADUATE EDUCATION
ISLAMIC HISTORY AND ARTS**

**Thesis Supervisor: Prof. Dr. HÜSEYİN AKPINAR
Eylül Year: 2025, Page : 68**

The ney, made of reed, is an instrument used in Turkish and Turkish Sufi music. This study explores the ney in various contexts, creating a conceptual framework, and focuses on the ney opening method, a unique opening technique developed by Salih Demireğen. Three sections are created accordingly. The first section provides information about the ney opening instrument. The second section details some prominent ney players who lived and the opening techniques used on their neys, which are housed in various museums. The third section covers the opening technique invented and developed by Salih Demireğen and himself, the equipment he used in the opening technique, a laboratory study on the oleander tree, and the opinions of ney players working in various official institutions regarding the opening technique.

Data for this study was obtained through interviews with Salih Demireğen and the ney players. The data obtained is divided into themes, categories, and codes, and supported by direct quotes. Furthermore, the results obtained from the laboratory study on the oleander tree constitute scientific data. The final section of the study provides a comparative analysis of the apparatus used in ney making with that used by Salih Demireğen, and describes Salih Demireğen's ney-making process. This study attempts to introduce a new technique and apparatus related to the ney instrument's opening method to the literature.

KEYWORDS: Musical instruments, Reed flute, Salih Demireğen, Reed flüt making

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1. Neyde 1. Devre Sesler	11
Şekil 2.2. Neyde 2. Devre Sesler	12
Şekil 2.3. Neyde 3. Devre Sesler	12
Şekil 2.4. Neyde 4. Devre Sesler	12
Şekil 2.5. Zakkum Çubuk uygulama öncesi alınan swap örneği, zakkum çubuk uygulaması, zakkum çubuk uygulama sonrası alınan swap örneği	34
Şekil 2.6. Mikrobiyoloji Laboratuvarı'na getirilen swaplar biyogüvenlik kabinine alınıp kanlı ağara (besiyeri) ekimi yapılmıştır. 48 saat 37.5 C'de etüvde inkübasyona bırakılmıştır. İnkübasyon sonunda ekim yapılan Kanlı Ağarlar incelenmiştir.	34
Şekil 2.7. K1'den alınan oral swap sonucu	35
Şekil 2.8. K2'den alınan oral swapın sonucu	35
Şekil 2.9. K1'in kız akort neyinden zakkum çubuk uygulaması öncesinde alınan swap örneği	36
Şekil 2.10. K1'nin kız akort neyinden zakkum çubuk uygulaması sonrasında alınan swap örneği	36
Şekil 2.11. K2'in kız akort neyinden zakkum çubuk uygulaması öncesinde alınan swap örneği	36
Şekil 2.12. K2'nin kız akort neyinden zakkum çubuk uygulaması sonrasında alınan swap örneği	37
Şekil 2.13. K1'nin Müstahzen akort neyinden zakkum çubuk uygulaması öncesinde alınan swap örneği	37
Şekil 2.14. K1'in Müstahzen akort neyinden zakkum çubuk uygulaması sonrasında alınan swap örneği	37
Şekil 2.15. K2'nin Müstahzen akort neyinden zakkum çubuk uygulaması öncesinde alınan swap örneği	38
Şekil 2.16. K2'nin Müstahzen akort neyinden zakkum çubuk uygulaması sonrasında alınan swap örneği	38
Şekil 2.17. Ney üflenmesinden sonra sazda belirli bir bakteri yükü olduğu saptanmıştır.	39
Şekil 2.18. Ney Açmada Kullanılan Törpüler	49
Şekil 2.19. Ney yapımcıları demir eyeleri kullanırken Salih Demireğen zakkum ağacından yaptığı aparatları kullanmaktadır. Böylelikle boğumlar eşit ve kontrollü bir biçimde açılmakta, akort probleminin önüne geçilmektedir. Ayrıca zakkum ağacının antibakteriyel özelliği ney sazında küflenme probleminin önüne geçmektedir.	50
Şekil 2.20. Ney Sazının Perdelerinin Açılması	50
Şekil 2.21. Ney yapımcıları özel yapım matkap uçlarını kullanırken Salih Demireğen taş uçlu zımparaları kullanmaktadır. Metal uçlar kamışı direkt delerken taş uçlar ise sürtünme yoluyla yakarak perdeleri açmaktadır. Bu daha kontrollü açığı ile seslerin daha sağlıklı çıkmasını sağlamaktadır.	51
Şekil 2.22. Başpâre Yapım Aparatı	51
Şekil 2.23. Salih Demireğen'in Kullandığı Aparat	52
Şekil 2.24. Salih Demireğen'in Kullandığı Çapak Alma Aparatı	52
Şekil 2.25. Salih Demireğen Kamış Keserken	53
Şekil 2.26. Kamış Düzeltme Aşaması	54
Şekil 2.27. Kurutulan Kamışın Ney Açmaya Hazır Hale Gelmesi	54
Şekil 2.28. Ney Perdelerinin Açılması (Demireğen, ney perdelerini sürtünme yoluyla yakarak açmaktadır.)	55
Şekil 2.29. Ney Akort Yapım Aşaması□	56
Şekil 2.30. Parazvâne Yapımı	57
Şekil 2.31. Başpâre Yapımı	57
Şekil 2.32. Demireğen Yapımı Neyler	58
Şekil 2.33. Demireğen Yapımı Mansur, Kız, Sipürde ve Bolahenkınsfiye Neyler	58
Şekil 2.34. Demireğen Yapımı Nısıfiye Neyler	58
Şekil 2.35. Demireğen Yapımı Tam Boy Neyler	59
Şekil 2.36. Salih ve Leyla Demireğen Çifti Ney Yaparken	59

Şekil 2.37.	Zakkum Ağacı Kesimi	60
Şekil 2.38.	Zakkum Ağacı Soyma İşlemi	60
Şekil 2.39.	Zakkum Ağacından Aparat Yapım İşlemi	61
Şekil 2.40.	Zakkum Ağacından Yapılmış Ney Çubukları	61

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 2.1.	Şûri Tekniği	11
Çizelge 2.2.	İcrada Kullanılan Ney Çeşitleri	13
Çizelge 2.3.	Klasik Açk Tekniği	16
Çizelge 2.4.	Niyazi Sayın Açk Tekniği	17
Çizelge 2.5.	Mesut Peker Açk Tekniği	18
Çizelge 2.6.	Tablo1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler	40
Çizelge 2.7.	Ney Sazının İç Akısı ve Zakkum Ağacının Etkisi Teması	41
Çizelge 2.8.	Ney Sazının Dış Açkısı ve Oran Orantı Tekniği Teması	46

KISALTMALAR

ev.	Çeviren
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
mm	Milimetre
.	lm
ss.	Sayfa Sayısı
TDV	Türkiye Diyanet Vakfı

1. GİRİŞ

Klasik Türk Mûsikîsi'nin ve özellikle Dînî Mûsikî'nin nefesli sazlarından en önemlisi olan ney sazının ilk örnekleri Sümerlerde görülmüştür. Bu kavmin üflemeli çalgılara “na” demesi Farsça'da kamış anlamına gelen “nay” denilmesini etkilediğini ve kelimenin buradan türediğini düşündürmektedir.¹Eski Mısır'da, İbrânîlerde ve Uygurlar döneminde kamıştan yapılmış ney benzeri üflemeli çalgıların kullanıldığına dair deliller vardır.² İslâm tarihinde Anadolu Selçukluları ile başlayıp özellikle Osmanlı Devleti döneminde Müslüman halkın saygı duyduğu ney sazının kullanımı bazı rivayetlere göre Hz. Peygamber (s.a.v.) zamanına kadar uzanmaktadır. Kaynaklarda bu hususta bir menkıbe yer almaktadır. Rivayete gör Hz. Peygamber Hz. Ali (r.a.)' ye “İlâhi aşk” sırrını söylemiş, sırrın manevi yükünü kaldıramayan Hz. Ali, Medine dışına çıkarak içerisinde su bulunmayan kuyuya sırrı aktarmış. Bu sır ile dolup taşan kuyunun etrafında kamışlar yetişmiş. Bir çoban bu kamışlardan birini alarak muhtelif yerlerinden perdeler açmış ve üflemeye başlamış. Çıkan sesin anlattığı ilahi sır bir gün Peygamberimiz'in kulağına gidince Allah Resulü durumu anlamıştır.³

Dinleyende farklı çağrışımlar uyanmasını sağlayan ney sazı, geleneksel müziğimizin tarihinde çok önemsenmiş, diğer üflemeli çalgıların önüne geçmiştir. Öteki çalgıların yanında ney sazı kişiliğini koruyan nitelikler içermektedir. Bu yüzden tarih boyunca şairler ney sazını sadece bir çalgı aleti olarak görmemişler, ona tasavvufî manalar yüklemişlerdir. Örneğin; İranlı meşhur şair ve mutasavvıf olan Ferîdüddin Attâr (ö. 1221), neyin feryadını kamışın kendi sözleri olarak değerlendirmektedir.⁴ Ney sazının dünyada öneminin artmasında en büyük rolü âlim, ârif ve mutasavvıf bir şair olan Mevlânâ Celâleddîn Rûmî (ö.1273) üstlenmiştir. Mevlânâ'nın Mesnevî adlı eserine “Dinle neyden..” ile başlaması yine bu çalgının önemini arttıran sebeplerden biridir.⁵

¹ Lâika Karabey, *Musiki Tarihi Notlarından* (Aktarım), 67, “Musiki Mecmuası”, (1953), 211.

² Mehmet Nuri Uygun, *Ney*, TDV *İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 33/68.

³ Mustafa Said Dilek- Hüseyin Akpınar, “Urfa Dini Musiki Kültüründe Ney”. 6. *Uluslararası GAPSosyal Bilimler Kongresi* (Türkiye- Şanlıurfa, 4-6 Aralık 2020),398-399

⁴ Feridüddin Attar, *Mantıku't-Tayr*, çev. Abdülhakî Gölpinarlı (İstanbul: Şark İslam Klasikleri, MEB Yayınları, 1990), 60.

⁵ Mehmet Nuri Uygun, *Ney*, TDV *İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 33/68.

Mûsikî, Türklerin dini hayatlarında her zaman önemli bir yerde olmuştur. Özellikle tekke hayatında, âyin ve diğer dini törenlerde (cem, zikir, devrân vs.) mûsikînin rolü büyüktür. Mevlevîlikte mûsikînin anlam ve önemi her zaman farklı olmuştur. Mevlânâ, mûsikî için “Allah’ın lisânı” demiştir. Ona göre; Yüce Yaratıcı “Bezm-i Elest” te ruhlara ses/ mûsikî ile hitap etmiştir. Mûsikî, ruhânî bir temizlenme ve ruhanî bir tedavi olarak görülmüştür. Mûsikîdeki en etkili ses ise ney sazının sesidir. Mevlânâ Celâleddîn Rûmî’nin felsefesinde ney sazı, İnsan-ı Kâmil’in (yani birtakım merhalelerden geçerek olgunlaşmış insanın) sembolüdür. Bunlardan dolayı , Mevlevîlerce kutsanmış ve “Nây-ı şerîf” diye adlandırılmıştır.¹

Mevlevî mukâbele ve semâ meclislerinde ney sazının önemli bir konumda bulunması, yüklenilen tasavvufî mana ile ilişkili olmuştur. Bunun yanında Mevlevîhanelerin içerisinde mûsikî eğitim ve öğretiminin gerçekleştirildiği önemli bir eğitim kurumuna dönüşmelerini sağlamıştır.

1.1. Çalışmanın Amacı

“Ney Açkısı Tekniğinde Salih Demireğen Örneği” ismini verdiğimiz çalışmamızda, diğer ney açkısı tekniklerinden farklı bir metodun literatüre eklenmesi amaçlanmaktadır. Hatay’ın Arsuz ilçesinde ikamet eden ney yapımcısı Demireğen’i ve açkısı tekniğini gelecek nesillere, ney yapım ustalarına tanıtmak ve örnek olarak sunmak hedeflenmiştir.

1.2. Çalışmanın Konusu

Çalışmamızın birinci bölümünde ney sazının; teknik yapısından, bölümlerinden, çeşitlerinden, açkısı tekniklerinden, ikinci bölümünde geçmişten günümüze bazı neyzenlerden, üçüncü bölümde ise Salih Demireğen’in hayatı, ney yapım teknikleri ve ney yapım serüveni ele alınmıştır. Özellikle ney sazının yapımında kullandığı zakkum ağacının önemi üzerinde durulmuştur.

1.3. Çalışmanın Önemi

Hayatı, kişiliği, çalışma üslubu ve disiplini ile örnek bir insan olan Salih Demireğen’in araştırılıp günümüz ve sonrasına aktarılması gereken önemli açkısı

¹ Mehmet Nuri Uygun, *Ney, TDV İslâm Ansiklopedisi* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 2007), 33/68.

teknikleri vardır. Ney sazına önemli katkıları bulunduğunu düşündüğümüz Demireğen'in hizmetleri ve bilgi birikimi ney yapımcılarına örnek teşkil etmesi açısından son derece önemlidir. Salih Demireğen'in özellikle üzerinde durduğu ve kamışın yapısı itibariyle ney açkî tekniğinin olmazsa olmazı diye ifade ettiğî zakkum ağacı kullanılmasının öneminden bahsedilmiştir.

2. BÖLÜMLER

2.1. NEY SAZI VE TEKNİK YAPISI

2.1.1. Ney

Nây kelimesi Sümerce'den Farsça'ya geçen bir kelime olup “kamış, kargı” anlamlarına gelmektedir. Türkçe’de “ney” olarak ifade edilen, kamıştan imal edilen ve üflenerek icrâ edilen sazı icrâ eden kişiye “Neyzen” denilmektedir. “Neyzen” tabirinin “ney” kelimesi ile Farsça icrâ eden, çalan anlamlarına gelen “-zeden” son ekinin birleşmesiyle oluştuğu ve zamanla son kullanım halini aldığı bilinmektedir.¹

Kamış Anadolu’nun farklı bölgelerinde kargı olarak bilinmektedir. Antik Mısır’da Nil Nehri çevresinde çokça bulunan kargının (kamış) bir saz olarak kullanıldığına taş kabartma ve hiyeroglif yazılarında rastlanmaktadır.²Ney sazının, Türk Mûsikîsi ve Türk Tasavvuf Mûsikîsi’nde kamıştan bir saz olarak kullanıldığı ancak kullanımının dönem dönem farklılaştığı görülmektedir. Kaşgarlı Mahmut (ö. 1105)’un Divân-ı Lügât-ı Türk eserinde ve Genceli Nizameddin (ö. 1209)’in şiirlerinde çok sesli bir borunun değişik bir tür kullanıldığı görülmektedir.³ 1449’da Hoca Gıyaseddin Nakkaş (ö. 1517)’in Türkistan’a yaptığı seyâhatinde ney sazının Orta Asya’da kullanıldığı ayrıca bu sazın farklı şekillerde üflendiğine rastlanmaktadır.⁴

Ney sazı hakkında Türk Mûsikîsi’nin tarihi kaynaklarında ney sazı ile alakalı bilgilere çok rastlanmamaktadır. Türklerin İslamiyet’i kabulünden önceki inanç ve ritüellerinde de mûsikî önemli bir konuma sahipti. Muhtelif törenlerde pişe, def, tûmrü, zenbez, kopuz ve ney gibi sazlar aracılığıyla mûsikî icra edilmiştir. Yine Şamanizmde kam, baksı isimleriyle anılan din adamları kopuz eşliğinde dinî mesajlar vererek sazları icrâ etmişler ve bu sazlara tedavi edici bir mana yüklemişlerdir.⁵

¹ Mustafa Said Dilek- Hüseyin Akpınar, “Urfa Dini Musiki Kültüründe Ney” (-den nakil). 6. Uluslararası GAP Sosyal Bilimler Kongresi (Türkiye- Şanlıurfa, 4-6 Aralık 2020), s.396

² Uygun, “Ney”, 33/68.

³ Bolkar Öztekin, *Fuzûlî Ve Şeyh Gâlib Divanlarında Ney Metaforu* (Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Türk Dili Ve Edebiyatı Anabilim Dalı, 2007), 1.

⁴ Betül Mutlu “15. Yüzyılda Hatay’da Bir Timurlu Sefir: Gıyaseddin Nakkaş’ın Hıtaý Gözlemleri”. *Folklor/Edebiyat Dergisi* (2011), s.131

⁵ Pınar Somakçı, “Türklerde Müzikle Tedavi”, *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (2003): 1(15), 131-140.

XIII. asırdan günümüze ulaşan bilgilerin Sâfiyüddin Urmevî (ö. 1294), Abdülkadir Merâğî (ö. 1435) ve Sultan Veled (ö. 1312)'e ait olduğu görülmektedir. XIII. asır Mevlevîlik tarikatının başlangıcı olup bu asırda gelişme göstermektedir. Bu asırda klasik mûsikîdeki mistik anlayış Mevlânâ Celâleddîn Rûmî tarafından verilmiştir. Bu bağlamda Mevlevîlik tarikatının kuruluşundan itibaren ney sazı Türkler arasında dini ve klasik mûsikînin önemli bir sazı olarak kullanılmıştır.¹

İslamiyet'te mûsikî reddedilmemektedir. Hz. Muhammed (s.a.v.) Kur'ân'ın güzel ses ile okunmasını tavsiye etmiştir. Bunun neticesinde tecvid ve kıraat ilmi oluşmuş ve mûsikî ile özdeşleşmiştir.² Sahabeden Abdullah b. Zeyd Peygamber Efendimize gördüğü rüyadan bahsettiğinde "İnşallah hak bir rüyadır. Gördüğünü Bilâl'e öğret, ezanı okusun. Çünkü Bilâl'in sesi senden gür ve güzeldir" buyurmuştur.³ Osmanlı'da ezanın güzel okunması farklı bir noktaya taşınarak her vakit ezan o vakte özel bir makamda okunur olmuştur.⁴ Ülkemizde hala bu uygulama devam etmekte olup genel olarak sabah ezanı saba, öğle ezanı uşşak, ikinci ezanı rast, akşam ezanı segah, yatsı ezanı hicaz makamında okunmaktadır.⁵ Yine Peygamberimiz'den sonraki dönemlerde yaşanan İslamî hayatın bir neticesi olarak tekke, cami ve farklı meclislerde yapılan ibadet ve zikirler ile icra edilen mûsikî faaliyetleri dini mûsikî alanının oluşmasını sağlamıştır.⁶ Öyle ki Mevlevihâneler'de ilerletilen mûsikî faaliyetleri yıllarca konservatuvar işlevi görmüş ve Buhûrîzâde Mustafa İtrî (ö. 1712) Hammâmîzâde İsmâil Dede Efendi (ö. 1846), Zekâi Dede (ö. 1897) gibi büyük bestekâr ve mûsikîşinâsları yetiştirmiştir.⁷

Mevlânâ'ya göre mûsikî Allah'ın lisanıdır.⁸ Bu minvalde Mevlânâ'nın felsefesinde ney, İnsan-ı Kâmilin sembolüdür ve aşk derdini anlatmaktadır. Benzi sararmış, içi boşalmış, bağırları dağlanarak delikler açılmış, ancak Yüce Yaratıcı'nın üflediği nefesle hayat bulan, tıpkı insan gibi geldiği yere özlem duyan ve delik deşik

¹ Mustafa Macit, "Türk Mûsikî Tarihinde Mevlevî Musikisinin Yeri, Önemi Ve Etki Alanları Hakkında Genel Bir Değerlendirme". *Balkan Müzik Ve Sanat Dergisi* 3, s.48

² Süleyman Uludağ, *İslam Açısından Musiki ve Sema*, Uludağ Yayınları, 1992 s.209-210

³ Tirmizî, Salât, 25.

⁴ Erdoğan Ateş, "Türk Din Musikisinde Ezan", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* (2014). s.168

⁵ Ramazan Kamiloğlu, "Türk Kültüründe Ezan Ve Makamları" , *Hikmet Yurdu Düşünce-Yorum sosyal Bilimler Araştırma Dergisi* (2010), s. 233

⁶ Cengiz Önder, *Hafız- Musikişinas Hüseyin Sezgin Efendi* (Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, 2014), s.10

⁷ Esra Yılmaz, *Kur'an ı Kerim Kıraatinde Müzikal Tavrılar*, (Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi, 2022), s.47.

⁸ Öztekin, *Fuzûlî Ve Şeyh Gâlib Divanlarında Ney Metaforu* (-den nakil), 5.

Bu minvalde Mevlânâ'nın felsefesinde ney, İnsan-ı Kâmilin sembolüdür ve aşk derdini anlatmaktadır. Benzi sararmış, içi boşalmış, bağı dağlanarak delikler açılmış, ancak Yüce Yaratıcı'nın üflediği nefesle hayat bulan, tıpkı insan gibi geldiği yere özlem duyan ve delik deşik olmuş sînesinden çıkan feryad ve iniltileri ile insanlara sırlar fısıldayan bir dosttur.

2.1.2. Mevlânâ ve Ney

Mevlânâ, Mesnevî'nin ilk on sekiz beytinde ney sazına yer vermiştir. İlk 18 beyit şöyledir;

“Şu ney’ in nasıl hikayet etmekte olduğunu dinle,

Onun nevâsı ayrılık hikayesidir.

Beni kamışlıktan kestiklerinden beri,

Feryadımdan erkek ve kadın müteessir olmakta ve inlemektedir.

İhtiyak derdini şerh edebilmem için,

Ayrılık acılarıyla şerha şerha olmuş bir kalb isterim.

Aslından, vatanından uzaklaşmış olan kimse,

Orada geçirmiş olduğu zamanı tekrar arar.

Ben her cemiyetde, her meclisde inledim durdum,

Bedhâl olanlarla da hoşhâl olanlarla da düşüp kalktım.

Herkes kendi anlayışına göre benim yârim oldu,

İçimdeki esrârı araştırmadı.

Benim sırrım, feryâdımdan uzak değildir,

Lakin her gözde onu görececek nûr, her kulakda onu işitecek kudret yoktur.

Beden ruhdan, ruh bedenden gizli değildir,

Lakin herkesin ruhu görmesine ruhsat yoktur.

*Şu ney'in sesi ateştir, hava değildir,
Her kimde bu ateş yoksa, o kimse yok olsun.
Neydeki ateş ile meydeki kabarış,
Hep aşk eseridir.
Ney, yârinden ayrılmış olanın arkadaşıdır,
Onun makam ve perdeleri, bizim nurani ve zulmani perdelerimizi yırtmıştır.
Ney gibi hem zehir hem panzehir,
Hem demsaz hem müştak bir şeyi kim görmüştür?
Ney, kanlı bir yoldan bahseder,
Mecnunâne aşkları hikaye eder.
Dinle kulakdan başka müşteri olmadığı gibi,
Maneviyyatı idrak etmeye de bihuş olandan başka mahrem yoktur.
Gamlı geçen günlerimiz uzadı ve sona ermesi gecikti,
günler mahrûmîyetten ve ayrılıktan hâsıl olan ateşlerle arkadaş oldu.
Günler geçip gittiyse varsın geçsin,
Ey pak ve mübarek olan insan-ı kâmil hemen sen var ol.
Balıktan başkası onun suyuna kandı,
Nasipsiz olanın da rızkı gecikti.
Hem ervah olanlar, pişkin ve yetişkin zevatın dilinden anlamazlar,
halde sözü kısa kesmek gerektir, vesselam.”¹*

¹ Mevlânâ Celâlüddîn-i Rûmî, *Şerh-i Mesnevî*. Cilt 1 ; (tercüme ve şerheden Tâhir-ul-Mevlevî). 1971 (İstanbul : Ahmed Said Matbaası) · s. 49- 73

Mevlânâ'ya göre ney, ana vatanı olan sazlıktan ayrılmıştır ve oraya bir özlem duymaktadır. İnsan da “Kalû Bela”¹ dan sonra Rab ile ayrılmıştır ve oraya bir özlem duymaktadır. İşte ney kendi ideal mahiyetini arayan, geldiği yerin hasretini çeken varlığın sembolüdür. Bu noktadan hareket eden Mevlânâ insanın değerini, teolojik bir ifadeyle göstermekte ve insanın değeri nedir diye sormakta, cevabını kendisi vermektedir: “Aradığı şeydir.”²

Ney mütekâmil halini İslâmiyet ve tasavvufla bulmuştur. Sazlıktaki bir kamış kesilip daha sonra içi boşaltılıp güneşte kurumaya ve yanmaya bırakılır. Tasavvuf düşüncesi de ‘insanın kendi nefsinin tezkiye edilmesi ve temizlenmesi’ manasını taşır. Neye baktığımızda 9 adet doğal olarak birbirine eklenmiş parça (boğum) görürüz. İnsanın vücudu ve boğaz kısmı da 9 bölümden oluşmaktadır. Bu dokuz sayısı tasavvufta önem arz etmektedir. Ney sazının üzerindeki 7 perde de nefsin 7 mertebesine işaret etmektedir.³

2.1.3. Neyin Teknik Yapısı

Ney doğası gereği kırılğan ve nazik bir yapıdadır. Ney icrâcıları bu konuda oldukça hassasiyet gösterirler. Neyi koruma açısından insan nerede teneffüs ediyorsa neyini de orada muhafaza eder. İnsanın besin kaynağı yemek ve içmektir. Neyin de besin kaynağına ve yapısına uygun bitki yağları ile bakımı yapılmaktadır. Susam yağı, badem yağı, fındık yağı bu yağlara örnektir.

Ney yapımında tercih edilen kamışlar, daha ziyade sıcak memleketlere özgü, budaklı ve sarı renkli kamışlardır. Geçmişten günümüze intikal etmiş eski neyler, bu kamışların neredeyse yarım asırlık bir süre zarfında içerisindeki özsuyunun fırınlanma işlemi olmaksızın kendiliğinden kuruması neticesinde meydana gelmiştir. Bunlar müzikalitesi son derece yüksek neylerdir. Bu neylerden mansur, şah, davut, bolahenk, sipürde, müstahsen ve kız olarak isimlendirilen neyler temel neyler olarak kabul edilmektedir. Diğer beşi ise mâbeyn (ara ses) adı verilen neylerdir. Bunlar ney akordunda esas kabul edilen bûselik dizisinin tam seslerinin ikiye bölünerek arada

¹ A'raf Suresi 172, 173. ayetler.

² İsmail Yakıt, *Batı Düşüncesi ve Mevlâna* (İstanbul: Ötüken Yayınları, 1993), 39.

³ İlyas Noyan Özatik, “Ney Sazının Mevlâna Düşüncesinde Farklı Bir Tasviri ‘Kavuşma’ ”, (2019). *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, s.117

kalan perdelerdir. Buna göre ney ailesi 13 çeşit neyden meydana gelmektedir.[1] Yeteri kadar üflenmez ise neyde pestleşme oluşur. Neyzen sesi pestleşmiş bir ney ile özellikle meşk ve saz topluluklarında akordu sağlamakta zorlanır.¹

2.1.4. Neyin Bölümleri

Ney sazı üç bölümden oluşmaktadır. Bunlar; kamış, başpâre ve parazvânedir.

2.1.4.1. Kamış

Kamış sulak bölgelerde daha çok denize yakın kıyılarda kendiliğinden yeşeren doğal bir bitkidir. Ney sazına uygun olan kamışlar Mısır, Suriye'nin Lazkiye bölgesi; ülkemizde de Hatay, Adana, Antalya, Aydın illerimizde ağırlıklı olarak görülmektedir.

Maalesef günümüzde ney olacak standartlarda kamış bulamayan kişiler, maddi hesaplardan ve ticari kaygılardan dolayı, çap kalınlığı uygun olan, üzerine bazı delikler açılmış hemen her türlü boruyu ney diye satmaktadır. Özellikle de plastik borulardan yapılanları son zamanlarda sıkça görülmektedir. Adına da “plastik ney” denilerek, sanki yeni bir ney türü icat edilmiş gibi gösterilmektedir. Şu hususu açıkça ifade etmek gerekir ki neyin plastiği, demiri, madeni veya ağacı olmaz. Ney kamıştan yapılan bir sazdır, diğerleri ise plastik, metal, ağaç ve borudur. En iyimser tanımlamayla neye benzetilmeye çalışılan borulardır. Bundan dolayı kamışın dışında herhangi bir malzemeden yapılan ve ney diye satılan bu borulara itibar etmemek gerekir.²

Neyin ana unsurunu oluşturan kamış, sarı renkli ve parlak bir yapıya sahiptir. Ney içi boşaltılan dokuz boğumlu yekpare kamışa altısı ön yüzüne biri de arkaya olmak üzere yedi delik açılması suretiyle yapılmaktadır.³ Kamışın boyutu ve türü neyin akordunu ve ahengini etkilemektedir. Kamışın uzunluğu ve çapı arttıkça neyden çıkan ses pestleşmekte, boyutu ve çapı azaldıkça ses tizleşmektedir.

¹ Bu neyler: Bolâhenk Nısıfiye, Bolâhenk-Sipürde Mâbeyni, Sipürde, Müstahsen, Yıldız, Kız, Kız-Mansur Mâbeyni, Mansur, Mansur-Şah Mâbeyni, Şah, Dâvud, Dâvud-Bolâhenk Mâbeyni olarak isimlendirilen neylerdir.

² Erdoğan Ateş, “Ney’in Serüveni (Kamışlıktan Dudağa Ney)”, *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28 (2012), 150.

³ Çağlayan, “Türk Müsikisi’nin Kadim Nefesli Sazı Ney ve Muhibbî Divanı’ndaki İzleri”, *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 5/2, (2021), s.809

2.1.4.2. Başpâre

Başpâre; neyin baş kısmına yerleştirilen parça anlamına gelir. Kamışın doğal bir yapıda olması münasebetiyle kaliteli bir ses elde etmek için başpârenin de aynı doğallığa sahip olması gerekmektedir.¹ Başpârenin tarihî süreci incelendiğinde, başpâre yapımında kullanılan en önemli malzemenin “boynuz” olduğu görülmektedir. Özellikle manda boynuzu gibi yapısı sıkı ve sert boynuzlar tercih edilmiştir. Ayrıca boynuz türevi diş (fildişi) ve gergedan boynuzu gibi hayvansal malzemeler kullanılmaktadır. Bunun dışında başpâre için ağaç malzemeler ve gümüş de kullanılmaktadır. Fakat günümüzde doğal malzemelere ulaşmak zor olduğundan, başpâreler genelde delrin maddesi kullanılarak üretilmektedir. Sert plastik de denilen “delrin” maddesinin kolay muhafaza edilebilmesi ve işlenebilmesi kullanımı arttıran faktörlerdendir.

2.1.4.3. Parazvâne

Neyin zarar görmesini engellemek için üst ve alt uçlarına koruma amaçlı takılan, daha çok, bafon, alpaka ve pirinç metallerinin alaşımlarından üretilen ve kamışı sıkıca kaplayan bileziklere verilen isimdir. Neyde parazvâne kullanımı, kamışa başpârenin eklenmesiyle ihtiyaç haline gelmiştir. Başpârenin kamışa takıldığında çatlama ve kırılmalara karşı önlem için parazvâne kullanımı yaygınlaşmıştır.² Eski ney açıkıcıları gümüş, altın ve bakırı da parazvâne malzemesi olarak kullanmışlardır. Fakat bu metalleri ney için oksitlenmeye ve neyin çürümesine neden olduğu için günümüz ney yapımcıları tercih etmemektedir.

Altın ve gümüş gibi değerli maden ve metallerin neylerin boğum kısımlarına sargı süslemesi olarak kullanıldıkları görülmektedir.

2.1.5. Neyin Ses Sahası ve Devreleri

Ney yaklaşık 3 oktavlık bir ses genişliğine sahiptir. Bu ses devreleri neyzenin üfleme şiddetine göre değişkenlik gösterir. Örneğin neyde bütün perdelerin kapalı olduğu pozisyonda 2. şiddette rast perdesini elde etmiş oluruz. Aynı pozisyonda üçüncü devre dediğimiz şiddette üflendiği zaman kapalı gerdaniye perdesini çıkartmış oluruz. Buna bağlı olarak rast perdesinin pozisyonunda baş içeri dudak ise

¹ Ateş, “Ney’in Serüveni (Kamışlıktan Dudağa Ney)”, 155.

² [1] Öztekin, Fuzûlî Ve Şeyh Gâlib Divanlarında Ney Metaforu, 4.

ileri pozisyonda icra edildiğinde ırak ve geveşt perdeleri oluşur. Bu teknik literatürde şûri tekniği olarak geçmektedir. “Şûri” tabirini XV. yy’da Safiyuddin Abdülmümin Urmevî rast perdesinden hemen sonraki perde için kullanmaktadır.¹

Kasım Uz (ö. 1943) ise Mûsikî Islâhatı eserinde şûri tabirini neva ve hüseyini perdeleri arasında bulunan günümüzde hisar perdesi olarak adlandırılan perde olduğundan bahsetmektedir.²

Çizelge 2.1. Şûri Tekniği

No	Harf	Perde İsmi	Nota Karşılığı	Boş Tele Göre Bir Sekizlide Bölünme Oranı	Boş Tele Göre Bir Sekizlide Cent Karşılığı
1	A/ا	Rast	Sol	√1	0
2	B/ب	Şûrî	lâ ♭	256/243	90,22
3	C/ج	Zengule	lâ #	6553/59049	180,45
4	D/د	Dügâh	Lâ	9/8	203,91

Kaynak: Ali Tüfekçi, Coğrafi Yayılım, Kültür-Medeniyet Etkileşimleri Çerçevesinde: “Ney” Tarih, Teknik ve İcrasına İlişkin Karşılaştırmalı Bir Analiz (Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2011), s 87.

2.1.5.1. Neyde 1. Devre Sesler

Birinci kademe sesler, aşiran perdesinin kullanılması dolayısıyla icra sahası geniş seslerdir. Birinci kademe sesler kaba rast perdesinden ırak perdesine kadar olan kısımdır. Birinci kademe seslerin istenildiği gürlükte çıkmasında neyzenin dudak pozisyonunun sıkı olması önemlidir.¹

Şekil 2.1. Neyde 1. Devre Sesler

2.1.5.2. Neyde 2. Devre Sesler

İkinci kademe sesler, rast perdesinden neva perdesine kadar olan kısmı ifade eder. İkinci kademe sesler, birinci kademe seslere göre daha kontrollü bir seyir

alanına sahip seslerdir. Bunun yanında ney sazına yeni başlayan talebelerin yoğunlukla alıştırma yaptığı seslerdir¹

Şekil 2.2. Neyde 2. Devre Sesler

2.1.5.3. Neyde 3. Devre Sesler

Üçüncü kademe sesler, neva perdesinden muhayyer perdesine kadar olan kısmı ifade eder. Bu kademede tüm sesler aynı nefes şiddetiyle üflenmektedir. Neyzenin tavrını icrada ortaya koyduğu sesler olarak tanımlanan bu ses kademesinde entonasyon (tonlama) problemi ortaya çıkabilmektedir. Örneğin düğâh perdesini üflerken muhayyer perdesine çıkılmak istendiğinde ses istenilenden daha fazla tizleşebilmekte ve bozulabilmektedir. Bunun için sesi duymak ve tam bir oktav yukarısından üflemek önem arz etmektedir.¹

Şekil 2.3. Neyde 3. Devre Sesler

2.1.5.4. Neyde 4. Devre Sesler

Dördüncü kademe sesler sünbüle perdesinden tiz neva perdesine kadar olan kısmı ifade eder. Üçüncü kademe seslerde olduğu gibi bu kademe sesler üflenirken entonasyon ve akorda dikkat ederek üflemek önemlidir.¹

Şekil 2.4. Neyde 4. Devre Sesler

2.1.6. Ney Çeşitleri (Ailesi)

Ney, Türk Mûsikîsini en güzel ifade eden sazlardan biridir. Neyin akordu kamış uzunluklarına göre değişmektedir. Ney sazında icrada kullanılan 13 farklı

âhenkte ney bulunmaktadır.

Çizelge 2.2. İcrada Kullanılan Ney Çeşitleri

Ney Çeşidi	Ortalama Boy	Ahenk	Karar Perdesi (Osmanlıca)	Karar Perdesi (Türkçe)
Bolâhenk Nısfîye	505-525 mm.	Nısfîye	Hüseyini	Mi
Bolâhenk-Sipürde Mâbeyni	545-565 mm.	Ara âhenk	Hisar	Mi Bemol
Sipürde	570-600 mm.	Ana âhenk	Neva	Re
Müstahsen	605-635 mm.	Ara âhenk	Nim Hicaz	Do Diyez
Yıldız	640-670 mm.	Ana âhenk	Çargah	Do
Kız	680-720 mm.	Ana âhenk	Buselik	Si
Kız-Mansur Mâbeyni	730-760 mm.	Ara âhenk	Dik Kürdi	Si bemol
Mansur	770-810 mm.	Ana âhenk	Dügah	La
Mansur-Şah Mâbeyni	820-860 mm.	Ara âhenk	Zirgüle	La Bemol
Şah	865-890 mm.	Ana âhenk	Rast	Sol
Dâvud	900-940 mm.	Ana âhenk	Irak	Fa Diyez
Dâvud-Bolâhenk Mâbeyni	960-1000 mm.	Ara âhenk	Acem Aşiran	Fa
Bolâhenk	1010-1040 mm.	Ana âhenk	Hüseyini Aşiran	Mi

2.1.6.1. Ana Neyler

Aralarında bir tam ses (tanini) bulunan neylerdir. Bunlar kız, mansur, şah, davut, sipürde ve bolahenk adını taşımaktadır.¹ Ana neyler olarak isimlendirilen neyler naturel seslerden oluşturulan neylerdir. Ana neylerde, aşiran perdesi hariç yukarıdan aşağıya beşinci perdeye kadar kapatılan ses neyin akort sesi kabul edilir. Buna göre bu neylerde akort kabul edilen ses ikinci şiddette düğâh pozisyonudur.²

2.1.6.2. Nısfıye Neyler

“Nısf” Arapça’da “yarım” anlamına gelmektedir. Nısfıye neyler ana neylerin yarı frekansında yani bir oktav tiz sesi olan neylerdir. Bunlar; bolahenkısfıye, davutısfıye, şahısfıye, mansurısfıye, kızısfıye, müstahsennısfıye ve sipürdenısfıye neylerdir.³

2.1.6.3. Mâbeyn Neyler

Arapça’da “mâbeyn” kelimesi “İki şeyin arası, ara” anlamındadır. Terim olarak: ana neylerden yarım ses tiz olan neylere mâbeyn neyler denir. Bunlar; Bolahenk-sipürde mâbeyn, Davut-bolahenk mâbeyn, Mansur-şah mâbeyndir. Mâbeynler iki ana ahenk arasında kullanılmaları hasebiyle ara ahenk adıyla anılmaktadırlar. Bolahenk ve Davud arasında oluşturulanlara “Davud Mâbeyn”, Şah ile Mansur arasında oluşturulanlara “Mansur Mâbeyn”, Mansur ile Kız arasında oluşturulanlara “Kız Mâbeyn”, Kız ile Yıldız arasında oluşturulanlara “Yıldız Mâbeyn” ve Yıldız ile Sipürde arasında oluşturulanlara ise “Müstahsen” ahenk ismi kullanılmaktadır.⁴

2.1.7. Ney Açkısı Teknikleri

Ney açkısına dair birçok teknik farklı kişiler tarafından günümüze ulaştırılmıştır. Bu farklılıkların oluşması bazı dönemlerde karşıtlıklara ve tartışmalara yol açsa da farklı metotlar ve ekollerin günümüze kadar gelmesinde etkili olmuştur. İhsan Tür, *Musiki Mecmuası*’nda yayınladığı çalışmasında klasik açkı tekniği ile

¹ Ahmet Kaya, *Ney Metodu* (İstanbul: Kitabevi Yayınları, 2013), 10.

² Sinem Hondoroğlu- Turan Sağer, “Ney Çalgısının Orkestra İçinde Transpoze Çalınması”, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 2024, 9(2), s.241.

³ Kaya, *Ney Metodu*, 10.

⁴ Sinem Hondoroğlu- Turan Sağer, “Ney Çalgısının Orkestra İçinde Transpoze Çalınması”, *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 2024, 9(2), s.241.

açılan neylerin düğâh ve çargâh perdeleri haricindeki bütün perdelerin pest kaldığını söylemektedir.¹ Sencer Derya ise aynı mecmuada yayımlanan makalesinde kamışın en etkili klasik açkı metoduyla açılacağını, bu şekilde uygun ses ve tonlamaların daha kolay yakalanacağından bahsetmektedir.² Bu bağlamda ney açkısı tekniğini klasik açkı tekniği ve kaydırma açkı tekniği şeklinde iki kısımda ele alınmaktadır.

2.1.7.1. Klasik Açkı Tekniği

Herhangi bir neyin boyunun 26 birime bölünmesiyle 26'da bir birimin olduğu sistemdir. Buna göre ney 26 eşit parçaya bölünür ve bölünen kısımlar nokta ile birbirinden ayrılır. İlk noktalama 13. bölümde aşiran perdesine denk gelmektedir. Ondan sonraki perdeler 16. noktada neva perdesi, 17'de nimhicaz, 18'de çargâh, 20'de segâh, 21'de kürdi, 22'de düğâh 26'da ise rast perdesi yer alır. Klasik Açkı Tekniği tabloda gösterilmiştir.³

¹ İhsan Tür, "Klasik Tarzda Açılmış Neyler Hakkında Bir Eleştiri ve Yeni Bir Sistem", *Musiki Mecmuası*, No. 410, İstanbul, 1985 s.4

² Sencer Derya, "Ney Açkısı Konusunda Değişik Görüşler", *Musiki Mecmuası*, nr. 413, İstanbul, 1986, s.14

³ Ali Tan, *Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi* (İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı İslam Tarihi Ve Sanatları Bilim Dalı, Doktora Tezi, 2011), 28.

Çizelge 2.3. Klasik Açk Tekniği

Perde Adı	Kaçıncı Birime Denk Geldiği
Aşiran Perdesi	13
Neva Perdesi	16
Nimhicaz Perdesi	17
Çargâh Perdesi	18
Segâh Perdesi	20
Kürdi Perdesi	21
Dügâh Perdesi	22
Rast Perdesi	26

2.1.7.2. Kaydırma Açk Tekniği

Kaydırma Açk Tekniği, Klasik Açk Tekniği gibi 26'lı sistemi esas alır. Fakat bütün perdeleri bu sisteme göre açmaz. Perdelerin bazılarını tizlik ve pestliğine göre kaydırabilir. Kaydırma işleminin amacı her kamışın kendine özgü olmasını göz önünde bulundurarak ney sazının kendine has akordunu belirlemektir.

Ney yapım ustalarının kaydırma metodu, klasik açıktan farklı, özgün bir teknikten oluşur. Kaydırma tekniğinin öncülerinden biri Niyazi Sayın'ın açk tekniğidir. Ali Tan'a göre Niyazi Sayın, aşiran, neva ve segâh perdelerinin pestliğini gidermek için düğâh ve çargâh perdelerini dik olarak kaydırmıştır. Niyazi Sayın Açk Tekniği tabloda gösterilmiştir.¹

¹ Tan, Ney Açkısının Tarihi Ve Teknik Gelişimi, 28-29.

Çizelge 2.4. Niyazi Sayın Açkî Tekniğı

Perde Adı	Kaçıncı Birime Denk Geldiğı
Aşiran Perdesi	13. birimden 3 mm yukarı
Neva Perdesi	16. birimden 1 mm yukarı
Nimhicaz Perdesi	17
Çargâh Perdesi	18. birimden 3 mm aşağı
Segâh Perdesi	20. birimden 1 mm yukarı
Kürdi Perdesi	21
Dügâh Perdesi	22. birimden 1 mm aşağı
Rast Perdesi	26

Kaydırma açkî tekniğıne bir başka örnek İstanbul Eyüp ilçesinde uzun süre ney yapımı ile ilgili çalışmalar yapan Neyzen Mesut Peker'dir. Peker, tekniklerini metot haline getirmiştir. Neyzen Mesut Peker'in bu tekniğı Nuri Uygun'un kütüphanesinde bulunmaktadır. Bu tekniğe ilişkin örnek Tablo 3'te gösterilmiştir.¹

¹ Tan, Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi, 29.

Çizelge 2.5. Mesut Peker Açkî Tekniğı

Perde Adı	Kaçıncı Birime Denk Geldiğı
Aşiran perdesi	13. birimden 2,5mm yukarı
Neva perdesi	16. birimden 1,5mm yukarı
Nimhicaz perdesi	17. birimden 1 mm aşağı
Çargâh perdesi	18. birimden 1,5mm aşağı
Segâh perdesi	20. birimden 1mm yukarı
Kürdi perdesi	21. birim
Dügâh perdesi	22. birimden 2mm aşağı
Rast perdesi	26. birim

Niyazi Sayın ve Mesut Peker'in açkî tekniklerini incelediğimizde aşiran, neva ve segâh perdelerindeki peslik durumunu gidermenin kaydırmakla mümkün olabileceğini görmekteyiz. Her iki müstakil açkî tekniğinin çargâh ve düğâh perdelerini kaydırarak tizleşebileceği anlaşılmaktadır.¹

2.2. ÖNEMLİ NEYZENLER

2.2.1. Geçmişten Günümüze Bazı Neyzenler

Geçmiş dönemlerde mûsikînin geleneksel meşk usulüyle aktarıldığı göz önünde bulundurulduğunda her talebenin neyini kendi hocasından aldığını tahmin etmek zor olmayacaktır. Bunun yanında ney yapımından sonra neyi imal eden neyzen kendinden bir imza veya neyi kendinin imal ettiğini gösterir bir işaret koymadığından neyzenlerin hangilerinin aynı zamanda ney imal ettiğini belirlemek zordur. Ney açkısında klasik ve kaydırma açkî teknikleri olmak üzere iki tekniğin varlığından söz edilmektedir. Bu iki tekniğin dışında farklı bir teknik olarak İbrahim Benlioğlu'nun farklı kamışlardan kestiğı boğumları birleştirerek yeni bir kamış oluşturduğu ve bu kamış üzerinde yine kaydırma tekniğini kullanarak akort çalışması yaptığı bilinmektedir. Kaydırma ve Klasik(Müstakil) açkî teknikleri ile ilgili önceki

¹ Tan, Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi, 30.

sayfalarda bilgi verilmiştir.¹ Bu bölümde ise Mevlânâ Celâleddîn Rûmî hazretlerinin neyzeni olan Hamza Dede’ den günümüze bazı neyzenler ile ilgili bilgi verilecektir.

Kutb-ı nâyî Hamza Dede(XIII. yy.):Mevlânâ Celâleddîn Rûmî’nin neyzeni olan Hamza Dede kaynaklarda ismi zikredilen ilk neyzendir. Doğum tarihi bilinmemekle birlikte ölüm tarihinin 13. yüzyıl olduğu rivayet edilmektedir. İlk kez kendisi için kullanılan ve “neyzenlerin piri” anlamına gelen “Kutb-ı nâyî” sıfatı sonraki dönemlerde önemli ve az sayıda neyzen için kullanılmıştır.² Rivayete göre Hamza Dede vefat ettiğinde dervişler kendisini defnetmeye hazırlanırken, Mevlânâ gelir ve “Aziz dost Hamza kalk!” diye seslendikten sonra Hamza Dede “Buyur” der ve ney üflemeye başlar. Üç gün üç gece Hamza Dedenin ney sesi eşliğinde dervişler semâ ederler. Mevlânâ evden çıkınca Hamza Dede vefat eder.³

Kutb-ı nâyî Osman Dede (1642,1647?-1729): İstanbul’un Vefa semtinde dünyaya gelen Kutb-ı nâyî Osman Dede (ö.1729) Galata Mevlevihâne’sinde uzun süre meşihat makamında bulunmuş ve “Dede”, “Şeyh” unvanlarıyla anılmıştır. Dini ilimler Farsça ve Arapça’yı genç yaşta öğrenen Nâyî Osman Dede, Gavsî Ahmet Dede’ye intisap etmiştir. Gavsî Ahmet Dede, Seyyid Halil Ruhâvî isimli bir misafiri ile sohbet ederken misafirin ney dinleme isteğini o gün dergahta kimse olmadığından Osman Dede üstlenmiş, Osman Dede’ nin ney icrasından etkilenen misafir Gavsî Ahmet Dede’ den onu neyzenbaşı görevine getirmesini istemiştir. 1680 yılında başladığı neyzenbaşı vazifesini on sekiz yıl devam ettirmiş, Gavsî Ahmet Dede’nin 1697’de vefatı üzerine Galata Mevlevihânesi meşihatına dâhil edilmiştir.⁴ Mirâciye, Mevlevî Ayin-i Şerifler, dini ve din dışı peşrevleri ve saz semaileri bulunan Nâyî Osman Dede “ kutb-ı nâyî” unvanıyla anılan sayılı neyzenlerden biridir. Duyduğu bir eseri hemen icra ettiği ve kendine has işaretlerle bir nota sistemi oluşturduğu bilinmektedir.

Neyzen Veli Dede (?- 1182/1768): Hakkında kaynaklarda sınırlı bilgiye rastlanan Veli Dede Bursa’da dünyaya gelmiştir. Ney eğitimine Bursa’ da başlayan

¹ Klasik Açk ve Müstakil Açk Teknikleri ile ilgili detaylı bilgi için bakınız: s.14-15.

² Engin Gökkaya, Neyzen Ahmet Yakupoğlu’nun Ney’deki Tavrı Üzerine Bir Çalışma (Marmara Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi, 2010), s.5

³ <https://www.neyzenim.com/hamzadede.html>,

⁴ İsmail Güleç, “Nâyî Osman Dede’nin Mi’râciyye’siyle Süleyman Çelebi’nin Mevlîd’i Arasındaki Farklılıklar Ve Benzerlikler”, Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature, 9(3), (2014), s.578

Veli Dede'nin zaman zaman İstanbul' da musiki meclislerinde yer aldığı da rivayet edilmektedir. Neyzenliğinin yanında bestekâr olan Veli Dede'nin günümüze çeşitli saz semaileri ve peşrevleri ulaşmıştır. Hicaz Hümayun Peşrev, Dügâh Buselik Peşrev ve Dügâh Buselik Saz Semaisi ünlü eserlerinden bazılarıdır.¹ 1768 yılında vefat eden Veli Dede Bursa Mevlevihanesi haziresine defnedilmiştir.

Neyzen Abdülbâkî Nâsır Dede (1765- 1820): İstanbul Yenikapı semtinde dünyaya gelen Abdülbâkî Nâsır Dede, babası Yenikapı Mevlevihanesi şeyhi Ebubekir Dede, annesi Kutb-ı nâyî Osman Dede'nin kızı Saide hanımdır.² İlk öğrenimini babası ile gerçekleştiren Abdülbâkî Nâsır Dede dergahtaki musikişinaslardan beslenerek kendini mûsikî alanında yetiştirdi. Ali Nutki Dede (ağabeyi)'nin şeyhliği sırasında neyzenbaşılık görevini ifa eden Abdülbâkî Nâsır Dede, Hammamizâde İsmail Dede gibi önemli kişilere ney hocalığı yapmıştır. III.Selim ve II.Mahmut dönemlerinde musiki alanında adından söz ettiren Abdülbâkî Nâsır Dede, II. Mahmut huzurunda icra edilen küme fasıllarına da katılmıştır. 1821 yılında vefat eden Abdülbâkî Nâsır Dede, Yenikapı Mevlevihane'sine defnedilmiştir.³

Neyzen Salim Bey (1829? — 1884): Bestekâr Hacı Faik Bey'in ağabeyi olan Salim Bey 1829 veya 1830 yılında Üsküdar'da dünyaya gelmiştir. Ney üflemeyi Beşiktaş Mevlevihanesi Şeyhi Salih Dede'nin kardeşi Mehmed Said Dede'den öğrenmiştir. Genç yaşta Sa'diyye tarikatına intisap eden Salim Bey uzun dönemler Üsküdar Mevlevihanesi'nde neyzenbaşılık yapmış ve Cemal Efendi Tekkesi'nin zâkirbaşları arasında yer almıştır. Salim Bey 1885 yılında dergahta yapılan âyinde uşşak taksim yaptıktan sonra gerçekleştirilen İsm-i Celâl zikri esnasında fenalaşmış ardından vefat etmiştir. Vefatı üzerine Üsküdarlı Osman Şems “Çaldı neyzen Mîr Salim ömrünün son faslını” mısraını kaleme almıştır. Birçok talebe yetiştiren Salim Bey'in yetiştirdiği talebelerinden en tanınmış kendisi gibi mansur neyden çıkardığı ses ile ün salmış Aziz Dede'dir.⁴Salim Bey'e ait olan ve Mevlana Müzesi

¹ Şemsettin Çoban, “Bursa Tasavvuf Kültüründe Mevlevî Mûsikîşinaslar”. Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi 17 (Aralık 2023), s.535

² Nuri Özcan, “Abdülbaki Nasır Dede, Neyzen”, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulbaki-nasir-dede>, erişim (10.12.2024)

³ Nuri Özcan, “Abdülbâkî Nâsır Dede”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulbaki-nasir-dede> (21.04.2025).

⁴ Hasan Aksoy, “Sâlim Bey, Üsküdarlı”, TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/salim-bey-uskudarli> (21.04.2025).

envanterinde 1331 numara ile kaydedilen mansur ahenkteki neyin neva ve nim hicaz perdelerinin 26'lı sistem ile diğer perdelerin ise müstakil bir açık tekniğiyle açıldığı görülmüştür.¹

Neyzen Yusuf Paşa (1821- 1865): Beşiktaş Mevlevihânesi şeyhi Mehmet Said Dede'nin oğlu olan Yusuf Paşa, Beşiktaş Mevlevihanesi'nde 1821 yılında dünyaya gelmiştir. Dergahta yetişerek genç yaşta “Dede” ünvanını almış ve henüz 19 yaşında Muzika-i Hümayun'a katılmıştır. Yusuf Paşa babası ile başladığı ney çalışmalarını devam ettirerek ney sazında ustalıkla ilerlemiş, Sultan Abdülaziz'e ney hocalığı yapmış ve önemli talebeler yetiştirmiştir. Günümüze çeşitli saz eserleri ve şarkıları ulaşan Yusuf Paşa'nın en bilinen eseri segah peşrevidir. Mızıkayı Hümayun'da refik rütbesine kadar yükselen Yusuf Paşa 1865'te görevinden emekliye ayrılmış ve 1884 yılında vefat etmiştir.²

Aziz Dede (1835- 1905): 1835 yılında dünyaya gelen Aziz Dede'nin ney üflemeye başlaması ile ilgili iki rivayet vardır. İlki Mısır'da bir mevlevihanede, diğeri ise Gelibolu Mevlevihane'sinde öğrendiği şeklindedir. Rivayete göre Gelibolu Mevlevihane'sinin etrafından ayrılmadan ney seslerini dinleyen genç Aziz babasının kendisini bir işe yerleştirme isteğini reddetmiş ve neyzen olmak istediğini dile getirmiştir. Bunun üzerine babası tarafından “Alın! Bu evlat artık sizindir.” denilerek Mevlevihâne'ye teslim edilmiştir. Uzun yıllar Mevlevihâne'de ney meşk eden Aziz Dede'nin mansur neyi ile çıkardığı sesin şöhreti kısa sürede onun hakkında Dolmabahçe'de üflediği ney sesi Üsküdar'da işitildiği hakkında rivayetler yayılmasını sağlamıştır³ Galata Mevlevihanesi'nde neyzenbaşının vefatı ile Galata Mevlevihanesi neyzenbaşılığına getirilen Aziz Dede, 1905 yılında vefat etmiş, Üsküdar Mevlevihanesi bahçesine defnedilmiştir.⁴ Ömrünün son demlerinde Üsküdar'da açtığı attar dükkanında çevresindekiler ile musiki meşkleri yaptığı bilinmektedir. Aziz Dede'nin günümüze yedi saz eseri ulaşmıştır.⁵ Aziz Dede' ye ait olan Mevlana Müzesi 1174 numarada kayıtlı olan ve Niyazi Sayın koleksiyonunda

¹ Ali Tan, Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011), s.118

² Nuri Özcan, "Yusuf Paşa, Neyzen", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yusuf-pasa-neyzen> (14.01.2025).

³ Beşir Ayvazoğlu, Neyin Sırrı. İstanbul: Kapı Yayınları, 2022, s.37

⁴ Engin Gökkaya, Neyzen Ahmet Yakupoğlu'nun Ney' deki Tavrı Üzerine Bir Çalışma, s.34

⁵ Ali Tan, Niyazi Sayın'ın Ney Tavrında Perde Pozisyonları, (Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 2008), s.12

yer alan neylerin müstakil bir açkı ile açıldığı görülmüştür.¹

Emin Dede (Yazıcı) (1883- 1945):Tasavvuf ve Sanat Mûsikîsi'nde onlarca peşrev, saz semaisi, şarkı ve notalı taksimi ile musikişinaslığından bahsettiren neyzen ve hattat Emin Efendi, 1883 yılında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Henüz çocuk denecek yaşta Galata Mevlevihanesi'ne kudümzenbaşı Raif Dede'nin yanına gittiği sırada Aziz Dede'nin ney üflemesinden etkilenerek ney üflemeye heves eden Emin Dede, uzun yıllar Aziz Dede'den ney meşk etmiştir. Rivayete göre bir gün meşk için hocasının yanına giden genç Emin' in paltosundan bir nota nüshasının düştüğünü gören Aziz Dede, talebesine bir tokat akşetmiş ve kovmuş, talebesi hatasını telafi etmek için 9 ay hocasının kapısında beklemiştir.² Kulekapı Mevlevihanesi'ne neyzenbaşılığına getirildikten sonra "Emin Dede" olarak anılmaya başlanmıştır.³ Hayatının son demlerinde ağabeyi Ömer Vasfi Bey ile Tophanedeki evlerinde mûsikî meşklerine devam eden Emin Dede, rivayete göre yatağa bağımlı hale geldikten sonra dahi talebe yetiştirmeye devam etmiştir. 1945 yılında vefat eden Emin Dede; Süleyman Erguner, Halil Dikmen, Hakkı Süha Zengin, Mesut Peker gibi talebeler yetiştirmiştir. Son dönem neyzenlerinin en önemli ismi olan Niyazi Sayın da Emin Dede' den ney meşk etmek istemiş ancak ilerleyen sağlık sorunlarından dolayı Emin Dede kendisini dönemin Güzel Sanatlar genel müdürü olan talebesi Halil Dikmen' e yönlendirmiştir.Emin Dede'ye ait olan Mevlana Müzesi 1258 numarada kayıtlı olan ve Nuri Uygun koleksiyonunda bulunan şah ve mansur ahenkte neylerin müstakil açkı ile açıldığı görülmüştür.⁴

Gavsi Baykara (1902- 1967): Yenikapı Mevlevihânesi son şeyhi Abdülbaki Baykara'nın en büyük oğlu olan Gavsi Baykara 1902 yılında dünyaya gelmiştir. Birinci Dünya Savaşı ve çeşitli sebeplerle eğitimini tamamlayamayan Gavsi Baykara, henüz 17 yaşındayken Yenikapı Mevlevihanesi'nde Baş Dede olmuştur. Halid Dede' den ney öğrenen Gavsi Baykara, Ali Nutki Dede gibi dönemin önemli musikişinaslarından beslenmiş ve küçük yaşta besteler yapmıştır. 1925 yılında askerde bulunduğu sırada tekkelerin kapatılması ile Adana'da memur olarak göreve

¹]Ali Tan, Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011), s.172

² Beşir Ayvazoğlu, Ney'in Sırrı, İstanbul: Kapı Yayınları, 2022, s.46

³ Bülent Çeviksever, (1995). Neyzen Emin (Dede) Efendi Hayatı San'atı Eserleri Ve Musikimizdeki Etkileri,(Yüksel Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, 1995), s.1

⁴ Ali Tan, Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011), s.173

başlayan Gavsî Baykara bir süre çalıştıktan sonra İstanbul'a dönmüş ve İstanbul Belediyesi Konservatuarı'nda neyzen olarak görev almıştır. Neyzenliğinin yanında hocalık da yapan Gavsî Baykara; Aka Gündüz Kutbay, Niyazi Sayın gibi birçok ismin ney ile tanışmasını ve yetişmesini sağlamıştır.¹

Mevlana Müzesi envanterinde 1247 numarada kayıtlı olan ve Gavsî Baykara'ya ait olan mansur-şah mabeyni ahenginde olan neyin müstakil bir ağıyla açıldığı görülmüştür.²

Süleyman Erguner (Dede) (1902- 1953): 1902 yılında İstanbul Fatih'te dünyaya gelen Süleyman Erguner son kuşak torunu Süleyman Erguner' den ayrılmak için "Dede Süleyman Erguner" olarak anılmaktadır. Babasının vefatı üzerine genç yaşta Sultan Selim Camii'ne müezzin olan Süleyman Erguner Camii'nin baş müezzini Sadettin Kaynak'tan istifade etmiş, Hafız Cemal Bey'in riyasetinde yapılan musiki meşklerine katılmış, usul ve nazari bilgiler edinmiştir. Galata Mevlevihanesi son neyzenbaşısı olan Emin Yazıcı'dan ney meşk eden Süleyman Erguner birçok talebe yetiştirmiştir. 1949 yılında İstanbul Radyosunda neyzen olarak çalışmaya başlayan Süleyman Erguner, kendine has ney üfleme tarzıyla bir asırdır devam etmekte olan meşk silsilesinin ilk halkasını oluşturmaktadır.³

Halil Dikmen (1906- 1964): 1906 yılında İstanbul' da dünyaya gelen Halil Dikmen' in musikiye merakı babasının evlerinde düzenlediği musiki meclisleri ile başlamıştır. Bu meclislere katılan İhsan Aziz Bey (ö. 1935) ile ney derslerine devam eden Halil Dikmen Sanayi-i Nefise Mektebi'nde resim eğitimi almış ardından Güzel Sanatlar Akademisine başlamış, birincilikle mezun olmuş ve Paris' e gitmiştir. Yurda döndükten sonra 6 yıl Kayseri, 1 yıl İstanbul' da öğretmenlik yapan Halil Dikmen, 1937 yılında getirildiği Devlet Resim ve Heykel Müzesi Müdürlüğü vazifesini 24 yıl ifa etmiştir. Emin Yazıcı (ö. 1928) ile tanışmış ve ondan ney meşk etmiştir. Neyzen Emin Yazıcı vesilesiyle talebeliğe kabul ettiği Niyazi Sayın ile 15 yıla yakın bir süre ney meşk eden Halil Dikmen, 1964 yılında vefat etmiştir.⁴

¹ Selma Dülgeroğlu, (2016). Cumhuriyet Dönemi Konyadaki Şeb-İ Arûs Törenleri Postnişinleri (Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, 2016), s.29-30

² Ali Tan, Ney Açığının Tarihi ve Teknik Gelişimi, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011), s.111-112

³ Cengiz Atlan, 'Dede' Süleyman Erguner'in Özbekler Tekkesinde İcra Ettiği Ney Taksiminin Müzikal Analizi" . Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies, 9(27), 85-94.(2023), s.87-88

⁴ Mustafa Cüneyt Aydın, Neyzen Halil Dikmen'in Ney Tavrı Ve Ses Kayıtlarının Müzikal Analizi (Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, 2019), s.12-22

Aka Gündüz Kutbay (1934- 1979): 1934 yılında İstanbul’da dünyaya gelen Aka Gündüz Kutbay genç yaşta Neyzen Gavsi Baykara’dan ney üflemeği öğrenmiş ve dört yıl hocasının evine giderek ney meşk etmiş, sonrasında çeşitli musiki meclislerinde repertuarını genişletmiştir. Radife Erten’in evindeki kurduğu korolar, ileri Mûsikî Konservatuvarı’nda Laika Karabey’in yürüttüğü çalışmalar ve Üsküdar Mûsikî Cemiyeti’nde Emin Ongan’ın yürüttüğü çalışmalar bu meclislerden bazılarıdır¹ Dem sesleri ustalıkla kullanması ve uzun ses aralıklarına hâkim bir şekilde yaptığı taksimler kendinden sonraki neyzenlere ufuk olmuştur. Bir dönem İstanbul Üniversitesi Türk Müziği Konservatuvarı’nda Öğretim Görevlisi olarak görev yapan Aka Gündüz Kutbay, 1979 yılında radyo provası sırasında “neva” sesi üflerken hayata gözlerini yummuştur.² Aziz Şenol Filiz koleksiyonunda yer alan Aka Gündüz Kutbay’a ait olan mansur ahenkte neyin müstakil bir açıyla açıldığı görülmüştür.³

NNiyazi Sayın (d.1927-): 1927 yılında Üsküdar’da dünyaya gelen Niyazi Sayın’ın musikiye merakı babasının Tamburi Cemil Bey hayranlığı ile başlamıştır. Mustafa Düzgünman ile tanıştıktan sonra Düzgünman’ın evinde yapılan musiki meşklerine katılmış ve ney sazını öğrenmeye başlamıştır. İlk derslerini Gavsi Baykara’dan alan Niyazi Sayın on beş yıl boyunca Halil Dikmen’in ney meşklerine katılmıştır. Bunun yanında Mustafa Düzgünman’ın büyük dayısı olan Necmettin Okyay’dan da ebru meşk etmiş, tesbih yapımı ile ilgilenmiş ve çeşitli dallarda spor faaliyetlerine katılmıştır. Baş ve gövde duruşu, vibrato tekniği ve neyde üflenilmesi zor perdelerin parmak pozisyonlarına yeni düzenlemeler getirmesi ve kendine has tavrını yansıtan icraları “Kutb-ı nâyî” unvanı ile anılmasını sağlamıştır.⁴ Edebiyatçı Beşir Ayvazoğlu Ney’ in Sırrı Hala Hasret kitabında ney sazı için Niyazi Sayın’ın bir dönüm noktası olduğundan bahsetmiş, Niyazi Sayın’ın ney sazını klasik üslubun ötesine taşıyarak kendi içinde yenilediğine değinmiştir. Öyle ki ney sazında “Niyazi Sayın öncesi”, “Niyazi Sayın sonrası” iki dönem olduğu üzerinde durmuştur.⁵

¹ Ferhat Göçen, Aka Gündüz Kutbay’ın Ney Taksimlerinin Çözümlemesi (Makam, form ve seyir özellikleri), Yüksek Lisans Tezi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, 2019). s.1-2.

² Burak Malçok- Erhan Özden, “Aka Gündüz Kutbay’ın Ney İcra Tekniğinin İncelenmesi: Muhayyer Kürdi Saz Semaisi Örneği”. *Idil: Journal of Art & Language*, 13-113. (2024). s.8

³ Ali Tan, Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi, (Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, 2011), s.146-147

⁴ Hazar Ertürk, Neyzen Niyazi Sayın Örnekleminde Türk Saz Musikisi Eser İracılığında Yorum Farklılığı. Yıldız Teknik Üniversitesi. Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, 2019), s.9-12.

⁵ Ayvazoğlu, age. s.102

Sadrettin Özçimi (d.1955-): 1955'te Konya'da dünyaya gelen Sadrettin Özçimi, İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı'nın ilk öğrencileri arasındadır. 1979 yılında mezun olan Özçimi Niyazi Sayın ve Aka Gündüz Kutbay gibi isimlerin talebesi oldu. Mezuniyetinden sonra memleketi Konya'da Türk Müziği Korosu'nu kurdu. Necdet Yaşar'ın kurup vefatına değin yönettiği İstanbul Devlet Müziği Topluluğunda ney icra eden Özçimi, yurt içi ve yurt dışında çeşitli etkinliklerde neyzen olarak yer almaktadır.¹ Sadrettin Özçimi' nin hocası olan Niyazi Sayın'ın geliştirdiği kaydırma açkî tekniğiyle ney açtığı bilinmektedir.

İbrahim Benlioğlu (1957-2018): 1957 yılında Bursa'da dünyaya gelen İbrahim Benlioğlu Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesini bitirdikten sonra Iğdır'da öğretmen olarak göreve başladı. İlk ney derslerini Muhyittin Serin'den alan Benlioğlu, Yusuf Ömürlü'den musiki dersleri almış ve uzun yıllar Niyazi Sayın'dan ney ve ney yapımı meşk etmiştir.² İbrahim Benlioğlu'nun farklı bir teknik olarak muhtelif kamışlardan kestiği boğumları birleştirerek ney yaptığı bilinmektedir.³ 2018 yılında vefat eden Benlioğlu birçok talebe yetiştirmiştir.

Ahmet Şahin (d. 1964-)1964' de İstanbul'da dünyaya gelen Ahmet Şahin, ilk derslerini Sadrettin Özçimi' den Konya' da almıştır. 1983 İTÜ Türk Musikisi Devlet Konservatuvarı bölümünü kazandıktan sonra burada Niyazi Sayın' dan ney meşk etti. Yine nazariyatta Yavuz Özüstün, icrada Alaeddin Yavaşca ve Bekir Sıtkı Sezgin'den dersler almıştır.⁴ Çeşitli koro ve programlarda ney sanatçısı olarak yer alan Ahmet Şahin, hala atölyesinde kaydırma açkî tekniğini kullanarak ney yapım çalışmalarını sürdürmektedir.⁵

Bu isimlerin yanısıra Konya'da Mahmut Uğurlu Akdoğan, Ödemiş' te Sencer Derya, Adana'da Ferhan Gültekin, İzmir' de Kemal Köker, Mersin'de Ersin Atlı Bursa' da Selahattin Güzel ney imal etmektedirler.

2.3. SALİH DEMİREĞEN VE NEY AÇKİ TEKNİĞİ

¹ <https://www.neyzen.com/>

² İsmail Yörükçüoğlu, "İbrahim Benlioğlu'nun Ney İcrasındaki Tavrı Özelliklerini Meydana Getiren Unsurların Değerlendirilmesi". Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi, (39), 707- 731. (2024), s.710.

³ Bu teknikle yaptığı bir mansur neyi Hüseyin Akpınar'da bulunmaktadır.

⁴ <https://www.neyzen.com/>

⁵ 19.05.2025 tarihinde Ahmet Şahin ile görüşülmüş bu bilgi kendisinden alınmıştır.

2.3.1. Salih Demireğen'in Hayatı ve Ney Açkî Tekniğı

2.3.1.1. Doğumu ve Çocukluğı

1956 yılında Hatay'ın Reyhanlı ilçesinde doğan Salih Demireğen aslen Şanlıurfa'nın Harran ilçesindendir.¹ Harran'da çıkan bir salgından dolayı dedesi Harran'dan Reyhanlı'ya göç etmiştir. Babasının işi olan gemi motoru tamirciliğı dolayısıyla çocukluğı İskenderun'da geçmiştir. Denize merakı bulunan Demireğen, yüzme sporuyla ilgilenmiştir. Çocukluk döneminde müziğı meraklı olduğunu belirtmektedir.

2.3.1.2. Eğitimi

Salih Demireğen ilkokulu Esentepe İlkokulu'ndan sonra sırasıyla Atatürk Ortaokulu ve İskenderun Lisesi'nden mezun olmuştur. Gençlik yıllarında İskenderun limanında gemi kaynakçılığı yaptığı için zaman zaman eğitim hayatını aksatmıştır. Salih Demireğen, maddi zorluklara rağmen bir ud satın alıp öğrenmeye çalışmıştır.

2.3.1.3. Ailesi

Şeyh Muhittin ve Durdu Demireğen'in, en büyük çocuğı olarak dünyaya gelen Salih Demireğen 8 kardeştir. Baba Şeyh Muhittin Demireğen limanda motor tamircisi olarak görev yapmıştır. Annesi Durdu Demireğen de ailesini geçindirmek amacıyla narenciye işleriyle meşgul olmuştur. Salih Demireğen evin en büyük çocuğı olması nedeniyle anne ve babasıyla birlikte geçim yükünü üstlenmiştir. Demireğen 27 yaşında aslen Sivaslı olan ve Sivas'ta büyüyen eşi Leyla Demireğen ile görücü usulü evlenmiştir. Ev hanımı olan eşi, Demireğen'e ney sazının yapım aşamalarında zaman zaman yardımcı olmaktadır. Demireğen'in Seda ve Abdülkadir adında iki çocuğı bulunmaktadır. Demireğen çifti üç tane de torun sahibidir.

2.3.1.4. Ney Sazı ile Tanışması ve Mûsikî Hayatı

Salih Demireğen, lise öğrenimini tamamladıktan sonra şoförlük yapmıştır. Irak' a yolculuk yaptığı sırada ney sazı ile tanışmıştır.

Irak'ın Samarra şehrini kuş bakışı seyredebilen bir merdivende gezinirken

¹ Çalışmanın devamında Salih Demireğen ile yapılan röportaj yer almaktadır. (Görüşmeci: Recai Arslan, Görüntülü Konuşma ve Ses Kaydı, Görüşme 28 Mayıs 2023).

Kerküklü bir şahıs Demireğen'in Türk olduğunu anlayarak ona selam vermiş ve Türk Sanat Mûsikî'si üzerine bir sohbet başlamıştır. Ney sazı ile ilgilendiğini ifade eden şahıs yanında bulundurduğu ney sazını çıkarıp üflemeye başlamıştır.

Demireğen şoför olduğu için Irak kültürünün kendisine belirli getirileri olmuştur. Örneğin şoförler genel olarak oradaki insanlara battaniye, mont gibi hediyeler götürüp oradan da mazot ve çay gibi ürünler alırlarmış. Demireğen de tanıştığı şahsa battaniye ve mont hediye etmiş, Irak ziyaretleri esnasında birkaç kere daha bu şahısla görüşmüş ancak aradan geçen uzun yıllar, o dönemde iletişim teknolojilerin gelişmiş olmaması ve Irak'ın işgali ile birlikte Irak'a ziyaret gerçekleştirememesi gibi etkenler iletişimlerinin kopmasına neden olmuştur. Şahıs ile tanışması üzerinden yaklaşık 40 yıl geçen Salih Demireğen, geçirdiği sağlık problemleri ve aradan geçen uzun yılların etkisiyle şahsın ismini hatırlamamaktadır. Ancak kendisini ney sazı ile tanıştırması hasebiyle şahsa minnet duygusu beslediğini dile getirmektedir.

Irak'ın işgalinden sonra Demireğen kendi hayatında bir değişim yapmak zorunda kalmıştır. Irak'tan ayrılıp yönünü İstanbul'a çevirmiştir. İstanbul Üsküdar'da gezerken Neyzen Mahmut Namık Soral¹ ile karşılaşmıştır. Mahmut Namık Soral, Demireğen'in memleketinin Hatay olduğunu öğrenince kendisinden kamış getirmesini talep etmiştir. Demireğen daha önce otobüs şoförlüğü yaparken İstanbul'a kamış getirmekte, ancak kimlerin aldığından haberdar olmamaktadır. Yaptığı kamış ticareti, bu işi yapanlarla tanışmasına vesile olmuştur. Tesadüfen üzerine yıllarca ücretsiz getirdiği kamışların aslında şehirde ücret mukabilinde verildiğini öğrenmiştir. Yıllarca kamış taşımış ancak bir neye sahip olamamıştır. Demireğen de kendi başına araştırmalar yaparak kendine özgü bir ney yapım sistemi kurmaya çalışmıştır.

Namık Soral'dan sonra Metin Birgören² (ö. 2009) ile tanışmıştır. Metin Birgören mûsikîye olan merakını anlayınca kendisini meşk yapmaya davet etmiştir. Demireğen, Metin Birgören'in isteğini kırmayıp davet edildiği Beykoz'daki mekânına gidip 15 sene boyunca Metin Birgören ile meşk yapmıştır.

¹ Mahmut Namık Soral: İstanbul Üsküdar'da ikâmet etmiş, antika pazarında mobilya ve cila ustalığı, ud ve ney sazı yapımcısıdır. Üsküdar Mûsikî Cemiyetinde neyzenlik yapmıştır. 2009 yılında vefat etmiştir.

² Metin Birgören: Beykoz Vakfının kurucularındandır. Uzun yıllar eczacılık yapmıştır. Kurduğu TSM Korosu ile Beykoz'da bir ekolün başlangıcı olmuştur.

Kamış satıcılığını öğrenince doğal olarak kamış satın alanlar ile tanışmıştır. Bu süreçte Hanefi Kırgız¹ (ö. 2014) ile tanışıp belli bir süre ona kamış satmıştır. Aslında bu satışları ticaret yapmak amacıyla gerçekleştirmemiştir. Ney ve mûsikî üzerine yeni öğrenimler gerçekleştirmek istemiştir. Bu yolculukta bant kesip sarmayı da Hanefi Kırgız'dan öğrenmiştir.

Otantik saz ticaretleri yapan Feridun Obul² ile tanışıp onun atölyesine götürdüğü kamışlar ile ney açmaya başlamıştır. Bu atölyede bireysel çalışmalarını ilerleten Demireğen, Feridun Obul'un atölyesindeki materyallerden yararlanmıştır.

Ardından Arif Şenyüz³ (ö. 2013) ile tanışarak ona ney imal edip bu alanda ticari olarak bir başlangıç yapmıştır. Kendi sistemiyle yaptığı neylerin hiçbirini geri gönderilmemiş, bu neyleri alan herkes neyden memnun kalmıştır. Ancak bu yoğun tempodan dolayı gittikçe ney üflemeye ayırdığı süre azalmıştır. Nerdeyse ney üflemeye vakit bulamaz hale gelmiştir. 20 yıllık İstanbul sürecinde; Beykoz Vakfı⁴, Türk Sanat Korosu, Metin Birgören, Cahit Görel, Mehmet Nuri Uygun'dan faydalanmıştır. Ney açkısında kaydırma sistemini bizzat Mehmet Nuri Uygun'dan öğrenmiş, onun sistemini alıp perdeleri yerleştirmiştir. 20 yıllık İstanbul serüveninden sonra kalbindeki rahatsızlıklardan ötürü doğup büyüdüğü Hatay Arsuz'a geri dönmüştür. Şoförlükten kalan zamanlarda mûsikî cemiyetlerine

¹ Hanefi Kırgız: 1961 Kütahya doğumludur. Etnomüzikoloji Merkezi'nde ney yapımına başlamış, uzun dönem Sultanahmet'teki kendi atölyesinde yapım çalışmalarına devam eden Hanefi Kırgız, 2014 yılında vefat etmiştir. <https://www.neyzenim.com/hanefikirgiz.html>

² Feridun Obul: 1986 yılında İstanbul Üniversite Cerrahpaşa Tıp Fakültesi'nden mezun oldu. Etnomüzikoloji bölümünde müzik aletleri atölyesinin kuruluşunda görev aldı. Çeng, kopuz, şangubuz, dombra gibi 500'ün üzerinde Orta Asya kültürüne ve dünya müzik mirasına ait müzik aletlerini araştırmıştır. Feridun Obul, Salih Demireğen hakkında “ Salih Bey ile 1998’ de tanıştık, ney yapımcıları için kamış temin ediyordu. Kendisi için de kamış getirip benim ve Hanefi Kırgız’ın atölyesinde ney yapıyordu. O dönemlerde getirdiği kamışlar çok güzeldi. Çünkü tam zamanında ve istenilen ölçü ve kalınlıktaydılar.” şeklinde görüş bildirmiştir.

³ Arif Şenyüz: İstanbul Beyazıt'ta ikâmet etmiştir. Kudümzendir. Beyazıt Türk Ocağı'nda mûsikî dersleri vermiştir.

⁴ Beykoz Vakfında birlikte sahne aldığı keman sanatçısı Bengü Efsen, Salih Demireğen hakkında “O dönemlerde her ikimiz de enstrüman çalmaya yeni başlamıştık. Bir yandan musiki çalışmalarımız devam ederken, o ney üflüyordu. Ben ise keman çalışıyordum. Birlikte nota ve nazariyat çalışmaları yapıyor, bir yandan da koro çalışmalarımızı devam ettiriyorduk. Salih bey; araştırmaya, öğrenmeye aşık bir insandır. Eğer aklında bir şey varsa, o konu hakkında en doğrusunu bulana kadar çabalar. Dolayısıyla, enstrümanı ile kurduğu derin bağ, onu imalatının ayrıntılarını öğrenmeye yöneltti. Öncelikle Ney imalatı ile ilgili yazılı dökümanları inceledi. Devamında İstanbul'da bu işle alakalı hocalar ile birlikte uzun saatler mesai yaptı. Bu çalışmalar sayesinde, Ney'in en doğru ve en güzel şekilde nasıl imal edileceğine dair bazı çok önemli bilgiler edindi. İmalat için gerekli araç gereçleri temin etti. Başpâre imalatı için uzun araştırmalar yaptığını ve çok farklı materyalleri başpâre yapımı için kullandığını biliyorum. İskenderun'da yaşadığı için, ney kamışlarını oradan kendisi topladı. Hem de oldukça zor şartlar altında... Nihayetinde ney açkısına başladı.” Şeklinde görüş bildirmiştir.

, Türk Sanat Korosu, Metin Birgören, Cahit Görel, Mehmet Nuri Uygun'dan faydalanmıştır. Ney açkısında kaydırma sistemini bizzat Mehmet Nuri Uygun'dan öğrenmiş, onun sistemini alıp perdeleri yerleştirmiştir. 20 yıllık İstanbul serüveninden sonra kalbindeki rahatsızlıklardan ötürü doğup büyüdüğü Hatay Arsuz'a geri dönmüştür. Şoförlükten kalan zamanlarda mûsikî cemiyetlerine katılmıştır. Radyoda çalan yaklaşık olarak bütün şarkılara eşlik edebilecek düzeye erişmiştir. Repertuarı da bununla ilişkili olarak genişlemiştir. Ney sazı dışında ud çalmaya heveslenmiştir. Türk Sanat Mûsikîsi'nin sevgi ve merakını çocuklarına kazandırma isteği ile uda heveslendiğini dile getirmektedir.

Çocukları profesyonel bir şekilde olmasa da Türk Sanat Mûsikîsi'ni öğrenmişlerdir. Kendisi bu merakın büyüüne kapılıp peşinden giderek şoför olmasına rağmen bir eserin notalarını çıkarıp o eserin solfejini yapabilecek düzeye gelmiştir. Şu anda hanende olarak Bedia Bıçkıcı'nın¹şef yönetiminde olduğu Arsuz Aksimder Korosunda görev almaktadır.

2.3.1.5. Salih Demireğen'in Ney Yapım Tekniği

Demireğen; Irak'ta ustasının ney açkısında kullandığı tekniği öğrenmek amacıyla birçok ağaçta deneme yapmış ancak hepsi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Daha sonra zakkum ağacının² antibakteriyel özelliğini keşfetmiş ve ağacın dalını soyduğunda altındaki beyaz bir gövde ile karşılaşmıştır. Bu sebeple zakkum ağacını denemiş ve kamışı zakkum ağacı ile delmeye başlamıştır. Bu yöntemle yaptığı neyin sesinin diğer neylere göre daha iyi, sağlıklı ve neydeki entonasyonun (tonlama) sağlandığını görmüştür. Bu neyler ile aradığı tiz ve dem sesleri gayet başarılı bir şekilde elde etmiştir.

Yöreden yöreye farklılık göstermekle beraber Demireğen, genellikle Kasım-Aralık aylarında kamış kesimini gerçekleştirmektedir. Bulunduğu yörenin hava

¹ [1] Bedia Bıçkıcı 1997 Hatay/İskenderun doğumludur. Niğde Ömer Halisdemir Üniversitesi Devlet Konservatuarı bölümünden mezun olmuştur. Piyano, ud ve gitar enstrümanlarını icra eden Bedia Bıçkıcı, halen Hatay Aksimder koro şefliğini yürütmektedir. Bedia Bıçkıcı, Salih Demireğen hakkında "Salih bey ile Aksimder bünyesinde koro şefliği yaptığım sırada tanıştım. Bilgilerinden ve tecrübelerinden yararlandığım çok oldu. Salih Bey'in müzik dünyası çok geniş ve inanılmaz güzel teorik bilgisi var. Ney teknikleri ile ilgili öğrendiğim bilgi de oldu onun sayesinde. Üstelik repertuarı da çok geniş. Çoğu zaman şarkı seçimlerimde onun bilgilerinden ve tecrübelerinden faydalanırım." şeklinde görüş bildirmiştir.

² Bilimsel ismi "Nerium oleander" olan zakkum ağacı, ılıman ve subtropikal bölgelerde peyzaj bitkisi olarak yetişen bir bitkidir. 2-6 m boyunda olan zakkum ağacı hem suya hem kuraklığa toleranslı ancak uzun süreli don olaylarına toleranslı değildir. Haziran- eylül ayları arasında sarı, beyaz, pembe, kırmızı renklerde çiçek açar. Gövdesi dik ve esmer renkli olan bitki genellikle tatlı koku vardır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Zakkum>, erişim:07.05.2025)

durumu denizden esen rüzgarla kamışı daha çabuk kurutmaktadır. Kamışların daha kolay ve çabuk bir şekilde kurumasını sağlamak için kamışı zakkum ağacından yaptığı ney ile ters orantılı çubukla delip üç ayda kuruyacak kamışın bir ayda kurumasını sağlamıştır. İçinden hava geçince kamış daha kolay kurumaktadır. Kestiği kamışlardan 4–5 ay sonra ney açmaya başlamaktadır. Kamışın içini tamamen açan Demireğen bulunduğu bölgenin havasından yaralanarak kamışın gece nem almasını, gündüz ise bu delik sayesinde içindeki nemin buharlaşarak çıkmasını ve normalden daha çabuk kurumasını sağlamıştır. Yaşadığı coğrafyanın iklim şartlarından doğru bir şekilde faydalanmayı öğrenip bunu kendi becerisiyle sistematik bir hale getirmiştir.

Demireğen'in açkı tekniği de kurutma tekniğinde olduğu gibi kendine has özellikler taşımaktadır. Başlangıç noktası yukarıdan sayıldığında 4.aşağıdan sayıldığında 3. Perde olan ölü perdedir. Ölü perde kamışın uzunluğunun 26'ya bölünmesinin ardından 7 ile çarpılması ile elde edilmektedir. Kamışın 26'da biri bir birim olarak tanımlanmaktadır. Perde aralıkları birer birim aralıkla belirlenmektedir. İlk üç perde ve ikinci üç perde arası ise iki birim olarak ölçülmektedir. Belirlenen noktalar önce 2mm açılmakta ve akort esnasında perdeler 6mm'ye kadar genişletilmektedir. Salih Demireğen bunları hem dişçi frezesi hem de saplı taş kullanarak yapmaktadır. Cam frezesini takıp taşa sürerek perdeleri istediği kalınlığa getirmektedir. Bu teknik oran ve orantıya dayanırken diğer açkı teknikleri deneme, yanılma ve kaydırmaya dayanmaktadır. Bu teknik ile diğer tekniklerin en büyük farkı budur. Oran ve orantıya bağlı olarak Mansur, Kız, Yıldız, Sipürde, Nısfıyebolahenk neylerinin ölçüleri örnek olarak aşağıda verilmiştir.

Mansur Neyi 754 mm

$754: 26 = 29$ mm bir birim

$29 \times 7 = 203$ mm ölü perde

$29 \times 2 = 58$ mm ses kutusu

$754:2 = 377$ mm arka perde (aşıran)

Kız Neyi 702 mm

$702: 26 = 27$ mm bir birim

$27 \times 7 = 189$ mm ölü perde

$27 \times 2 = 54$ mm ses kutusu

$702:2 = 35.1$ mm arka perde (aşiran)

Yıldız Neyi 650 mm

$650:26 = 25$ mm bir birim

$25 \times 7 = 175$ mm ölü perde

$25 \times 2 = 50$ mm ses kutusu

$650:2 = 325$ mm arka perde (aşiran)

Sipürde Neyi 572 mm

$572:26 = 22$ mm bir birim

$22 \times 7 = 154$ mm ölü perde

$22 \times 2 = 44$ mm ses kutusu

$572:2 = 286$ mm arka perde (aşiran)

Nısfıyebolahenk 520 mm

$520:26 = 20$ mm bir birim

$20 \times 7 = 140$ mm ölü perde

$20 \times 2 = 40$ mm ses kutusu

$520:2 = 260$ mm arka perde (aşiran)

2.3.1.5.1. Açkı Tekniğinde Zakkum Ağacının Önemi

Neyde birinci şiddetten beşinci şiddete kadar bütün seslerin rahat bir şekilde çıkması için birçok teknik denenmiştir. Bu teknikler arasında Demireğen ve ustasının tekniği en başarılı tekniklerden biridir. Demireğen zakkum ağacından elde ettiği ney ile ters orantılı çubuğu, zımparalı hale getirip neyin açma işlemini

gerçekleştirmektedir. Bu sayede neyin entonasyon (tonlama) ve akort sorununu ortadan kaldırmıştır.

Demireğen zakkum ağacından önce birçok ağacı tekniğinde kullanmak üzere denemiştir. Denediği ağaçlar arasında nar, söğüt ve erik ağacı vardır. Fakat hiçbirinde aradığı düzlüğü ve konikliği bulamamıştır. Zakkum ağacı kamışa ters orantılı konik yapısı itibariyle ney ile uyumlu bir ağaçtır. Neyin içi açılırken zakkum ağacının bu konik yapısı ustaya kolaylık sağlamıştır. Aynı zamanda zakkum budaksız bir ağaçtır. Bu özelliği ile de yaprakları kolayca temizlendikten sonra kullanım aşamalarına geçilmektedir. Zakkum ağacı yumuşak bir ağaçtır. Bu yumuşaklık kamışa zarar vermeden sağlıklı bir şekilde açılmasına olanak sağlamaktadır.

Demireğen, zakkum ağacının, ney açma işlemi için tek başına yeterli olmadığından da bahsetmektedir. Ses kutusunun altındaki boğuma ulaşmak ve neyin içini yakmak için yakıcı bir madde kullanmadan tamamen sürtünme yoluyla herhangi bir ağaçtan bir çubuk elde edip neyin içini yakmaktadır. Zakkum ağacından yapılan zımpara ile aynı koniklikte bulunan bu çubukla yakma işleminin yapılma sebebi ney sesinin parlaklaşmasını sağlamaktır. Ayrıca yakma işleminde susam yağı da kullanılmaktadır. Bu sayede; çubukla susam yağı kamışın gözeneklerine nüfuz ederek daha güzel ses çıkarmasını sağlamaktadır. Boğumlarda bulunan boşlukları susam yağıyla kapatarak hava kaçışlarını önleyip üflendiğinde neyden anında sesin çıkması sağlanmaktadır.

Ney sazı üflemeli bir enstrüman olması nedeniyle icra edildikten sonra içerisinde nem tanecikleri oluşmaktadır. Bu tanecikler de zamanla kamışın içerisinde küflenmeye neden olmaktadır. Demireğen bu küflenmeyi herhangi bir fırça ile temizledikten sonra yaklaşık bir veya iki gün zakkum çubuğunu neyin içerisinde bırakmaktadır. Bu yöntem ile neyin içerisindeki zararlı maddeleri temizlemektedir. Demireğen'in sağlık açısından faydalı olan bu ağacı tercih etme nedenlerinden biri de budur.

2.3.1.5.1.1. Zakkum Ağacının Antibakteriyel Özelliğine Dair Laboratuvar Çalışması

Salih Demireğen'in ney açarken zakkum ağacını tercih etmesinin birkaç

sebebi vardır. Bu sebeplerden bir tanesi de zakkum ağacının antimikrobiyal bir etkiye sahip olduğunu düşünmesidir. Antimikrobiyal etkininin ney açkısındaki yerinin bilimsel olarak teyit edilmesi amacıyla bakteriyolojik inceleme yapılmıştır.¹ Bakteriyolojik incelemenin yapılması için sırasıyla aşağıdaki işlemler uygulanmıştır.

Katılımcı 1 ve Katılımcı 2'den oral (ağız) swap alınmıştır.

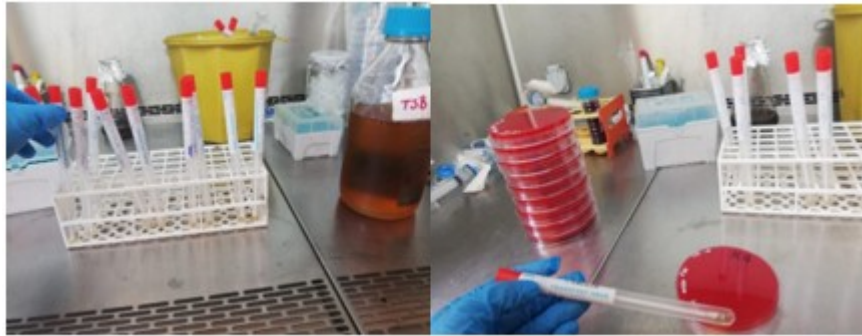
K1 kendisine ait olan yeni açılmış Kız akort Ney'i bir saat üflemiş bir saatin sonunda Ney'in ses kutusu ve ses kutusun altındaki boğumdan steril swap ile örnek alınmış. Aynı ney sazını bir saat daha üfledikten sonra Ney'in içini zakkum çubuk ile temizledikten sonra ses kutusu ve ses kutusunun altındaki boğumdan tekrar örnek swap alınmıştır. Aynı işlemler K1'e ait olan önceden açılmış Müstahzen akorttaki ney sazına da uygulanmıştır.

K2 kendisine ait olan yeni açılmış Kız akort Ney'i bir saat üflemiş bir saatin sonunda Ney'in ses kutusu ve ses kutusun altındaki boğumdan swap ile örnek alınmış. Aynı ney sazını bir saat daha üfledikten sonra Ney'in içini zakkum çubuk ile temizledikten sonra ses kutusu ve ses kutusunun altındaki boğumdan tekrar örnek swap alınmıştır. Aynı işlemler K2'ye ait olan önceden açılmış Müstahzen akorttaki Ney'e de uygulanmıştır. Ney sazından alınan swaplar Mikrobiyoloji Laboratuvarına ulaştırılana kadar +4 C'de ertesi güne kadar saklanmış olup transportu soğuk zincire uygun bir şekilde en kısa sürede gerçekleştirilmiştir.

¹ Deney, Harran Üniversitesi Veterinerlik Fakültesi Mikrobiyoloji Laboratuvarında yürütülmüştür. Gerekli izinler alındığına dair belgelere Ekler kısmında yer verilmiştir.

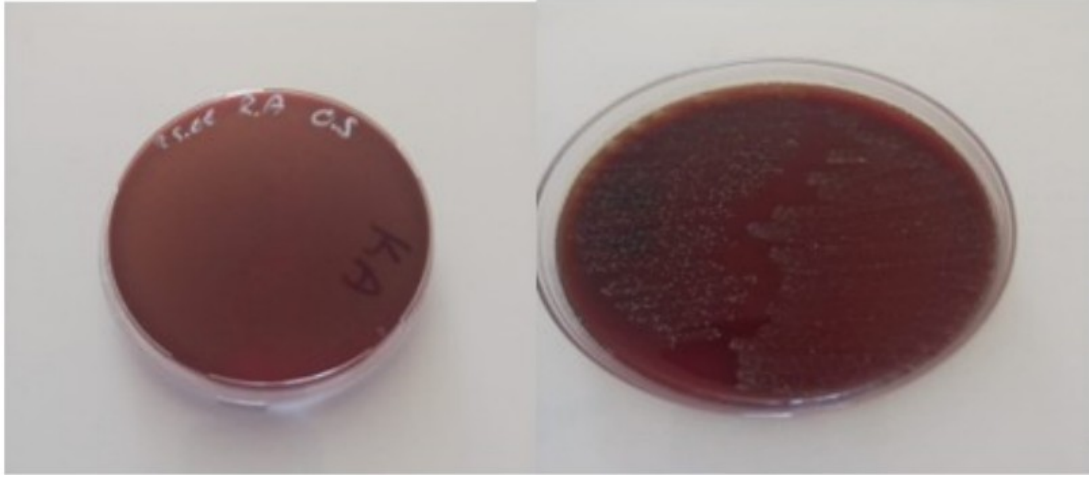
Şekil 2.5. Zakkum Çubuk uygulama öncesi alınan swap örneği, zakkum çubuk uygulaması, zakkum çubuk uygulama sonrası alınan swap örneği

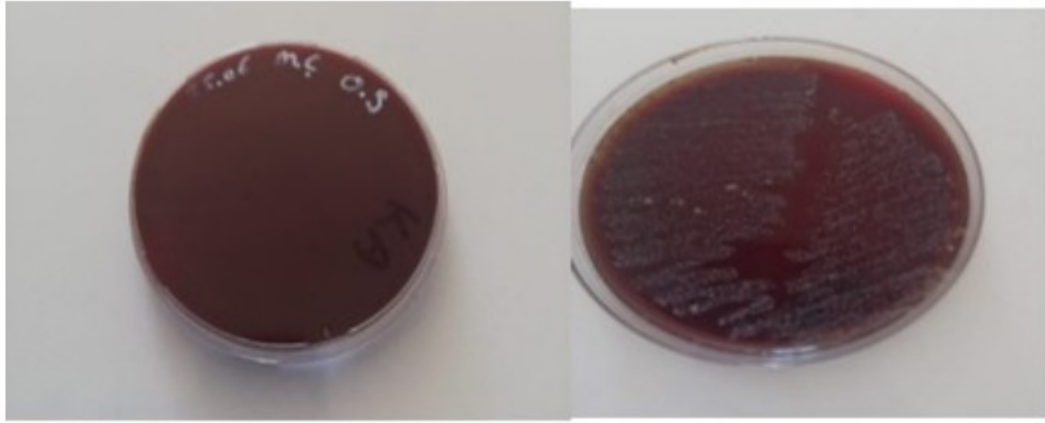
Şekil 2.6. Mikrobiyoloji Laboratuvarı'na getirilen swaplar biyogüvenlik kabinine alınıp kanlı ağara (besiyeri) ekimi yapılmıştır. 48 saat 37.5 C'de etüvde inkübasyona bırakılmıştır. İnkübasyon sonunda ekim yapılan Kanlı Ağarlar incelenmiştir.

Bulgular şu şekildedir:

Katılımcılardan alınan örneklerde bakteriyel üremenin gerçekleştiği görülmüştür.

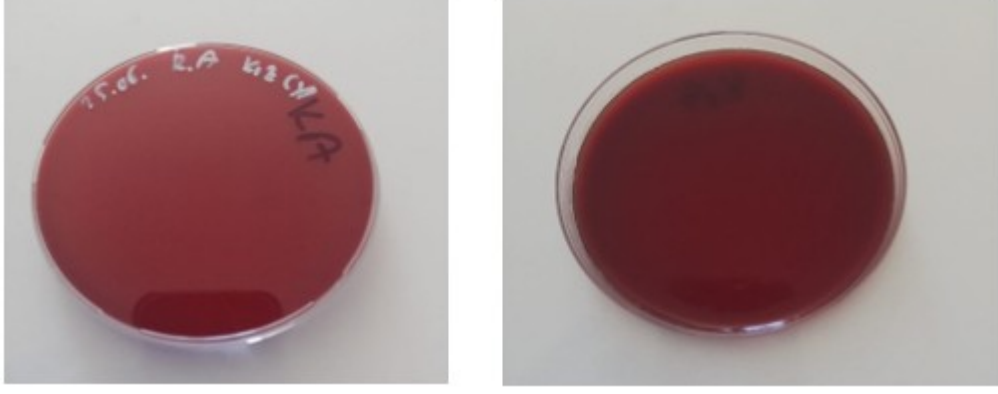

Şekil 2.7. K1'den alınan oral swap sonucu

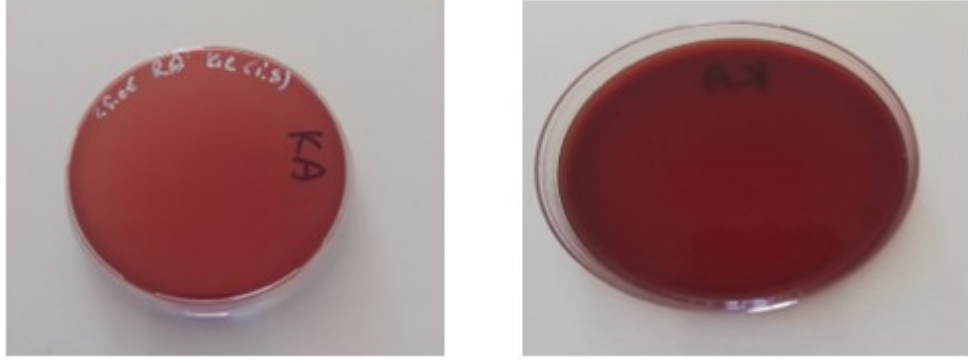

Şekil 2.8. K2'den alınan oral swapın sonucu

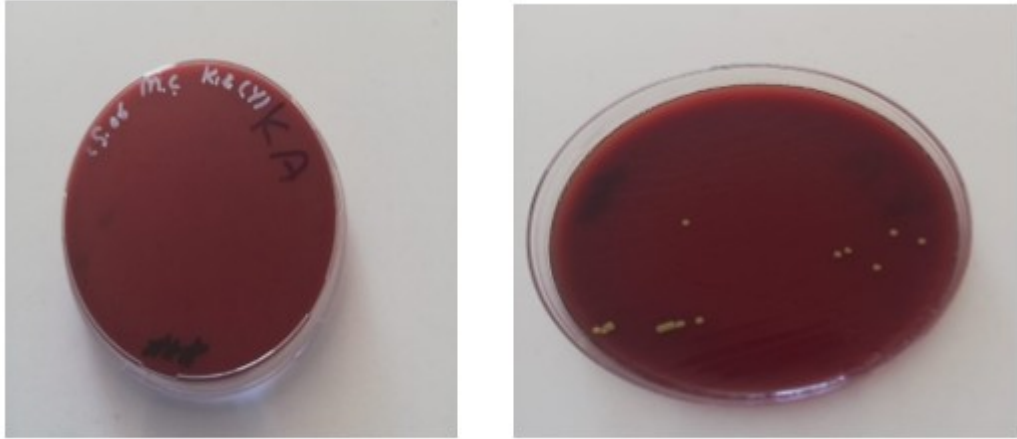
Neyzenlerin Kız akort Neylerinden alınan swap sonuçları şu şekildedir:

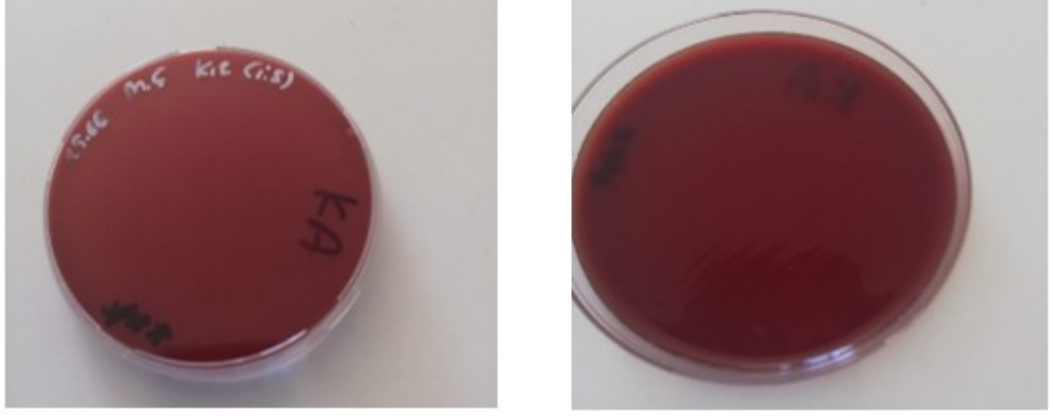
Şekil 2.9. K1'in kız akort neyinden zakkum çubuk uygulaması öncesinde alınan swap örneği

Şekil 2.10. K1'nin kız akort neyinden zakkum çubuk uygulaması sonrasında alınan swap örneği

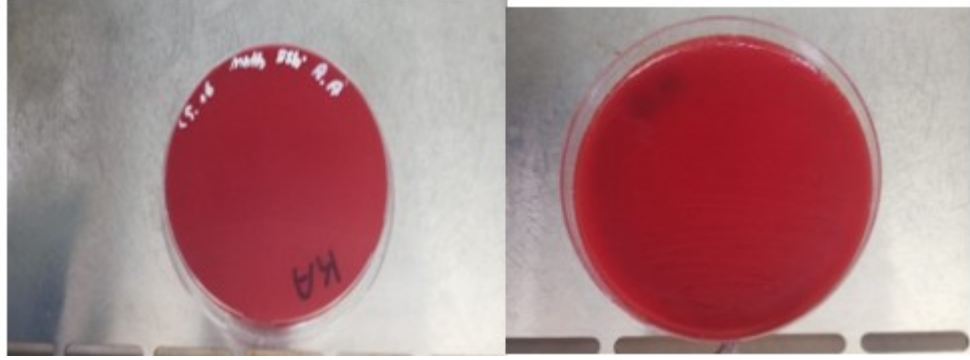

Şekil 2.11. K2'in kız akort neyinden zakkum çubuk uygulaması öncesinde alınan swap örneği

Şekil 2.12. K2'nin kız akort neyinden zakkum çubuk uygulaması sonrasında alınan swap örneği

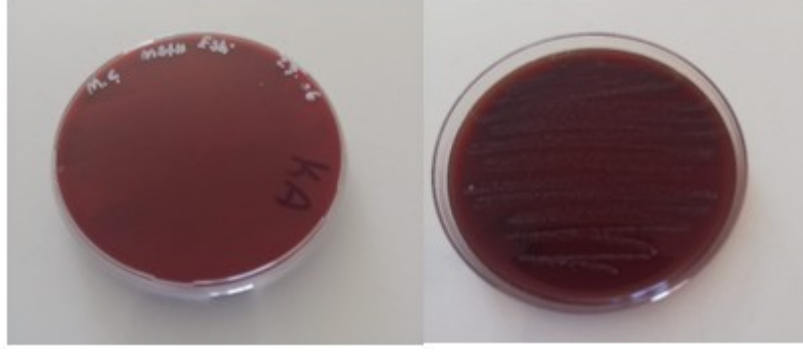
Neyzenlerin Müstahzen akort Neylerinden alınan swap sonuçları şu şekildedir:

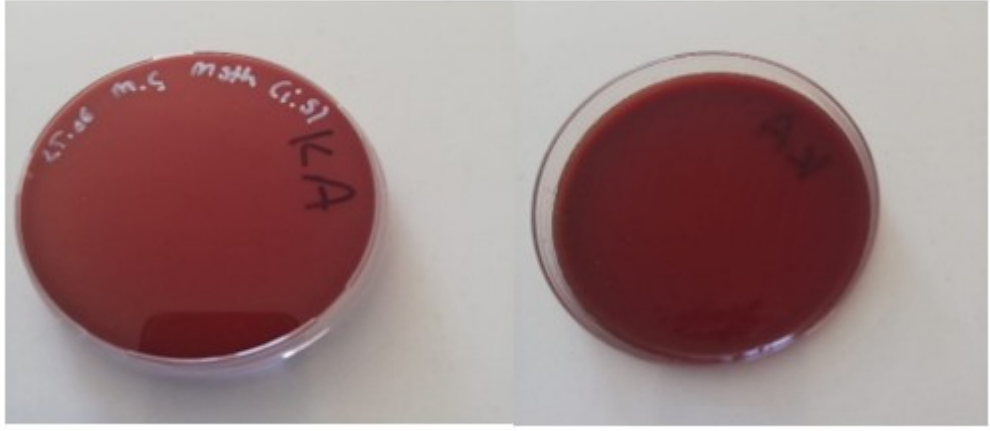
Şekil 2.13. K1'nin Müstahzen akort neyinden zakkum çubuk uygulaması öncesinde alınan swap örneği

Şekil 2.14. K1'in Müstahzen akort neyinden zakkum çubuk uygulaması sonrasında alınan swap örneği

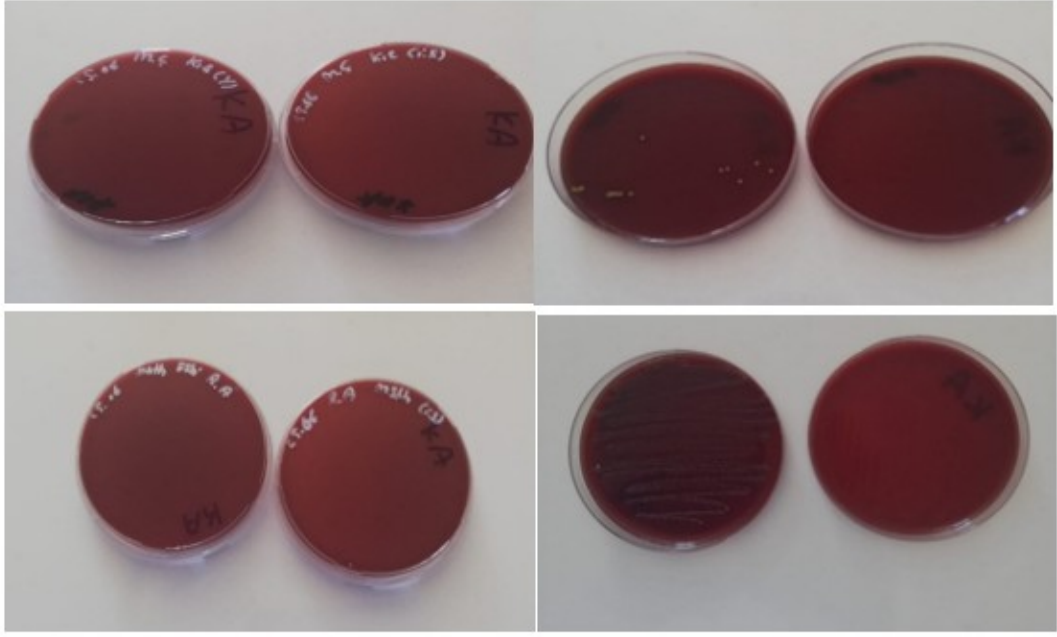

Şekil 2.15. K2'nin Müstahzen akort neyinden zakkum çubuk uygulaması öncesinde alınan swap örneği

Şekil 2.16. K2'nin Müstahzen akort neyinden zakkum çubuk uygulaması sonrasında alınan swap örneği

Zakkum çubuğunun antimikrobiyal etkisi ile ilgili yapılan mikrobiyolojik ön çalışma sonucuna göre;

Şekil 2.17. Ney üflenmesinden sonra sazda belirli bir bakteri yükü olduğu saptanmıştır.

Zakkum çubuk uygulamasından önce alınan svaplarda (hem kız akort hem de müstahzen akort neylerde) meydana gelen bakteriyal üremenin varlığı ve zakkum çubuk uygulamasından sonra her iki neyden alınan svap sonuçlarında bakteriyal üremenin meydana gelmediği görülmüştür.

Bütün bu sonuçlara bakılarak ney sazının bakterileri barındırdığı, Ney sazının zakkum çubuk uygulaması ile içi temizlendiğinde antimikrobiyal etkiye bağlı olarak bakterileri öldürebileceği kanısı oluşmuştur.

Ancak bilimsel olarak daha kesin verileri elde edebilmek için dört sazdan daha fazla sayıda ney sazından numune alınması, bu numunelerin ney üflendikten sonra temizlik için gerek zakkum çubuk kullanılan gerekse kullanılmayan sazlardan belirli zaman aralıklarında svap örneklerinin alınarak üremelerin saptanmasının uygun olacağı düşünülmektedir. Her ne kadar zakkum bitkisinin farklı ekstraktlarının antibakteriyel etkisi olduğunu bildiren çalışmalar (Bekhit et al., 2024; Derwich et al., 2010; Jamal et al., 2012) olsa da diğer bazı araştırmacılar antibakteriyel etki saptamadıklarını (Çete vd., 2005; Dik vd., 2013) bildirmiştir. Bunun nedeni araştırmacıların kullandıkları ekstraksiyon yöntemleri olup direkt olarak bitkinin antibakteriyel etkisinin araştırılmasının, ayrıca ney sanatçısı sağlığı açısından zakkumun toksik etki gibi zararlı etki risklerinin araştırılmasının yararlı olacağı

düşünülmektedir.

2.3.1.5.2. Salih Demireğen'in Ney Açkısı Tekniğine Dair Neyzen Görüşleri

Bu bölümde Türkiye'nin farklı illerinde ikamet eden devlet sanatçıları ve kamu kurumlarında görev alan neyzenlerden görüş alınmıştır. Bu kapsamda Salih Demireğen'in kullandığı teknik neyzenlere tanıtılmış, bu teknikle açılmış bir ney sazı ve teknikte kullanılan aparatlar ve zakkum ağacı ile ilgili laboratuvar çalışması neyzenlerle paylaşılmıştır. Çalışmaya katılan neyzenlerle ilgili bilgiler tablo halinde sunulmuştur. Çalışma sonucunda elde edilen veriler tema, kod ve kategorilere ayrılmış ve doğrudan alıntılarla desteklenmiştir. Çalışmada “Ney Sazının İç Açkısı ve Zakkum Ağacının Etkisi Teması” ve “Ney Sazının Dış Açkısı ve Oran Orantı Tekniği Teması” olmak üzere iki tema oluşmuştur.

Çizelge 2.6. Tablo1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Kod	Görev Yaptığı İl	Görev Yaptığı Kurum	Ney Sazı İle Meşguliyet Süresi	Ney Açkısı ile İlgilenme Durumu	Kullandığı Açkısı Tekniği
K1	Şanlıurfa	T.C.Kültür ve Turizm Bakanlığı Ney Yapım Sanatçısı	16 yıl	Evet	Kaydırma Açkısı Tekniği
K2	İzmir	Halk Eğitim Merkezinde Ney Sazı Öğretmeni	19	Evet	Kaydırma Açkısı Tekniği, Salih Demireğen Açkısı Tekniği
K3	Gaziantep	MEB (Misafir Öğretim Görevlisi)	16	Evet	Belirtilmedi
K4	Muş	MEB	14	Evet	Niyazi Sayın Açkısı Tekniği
K5	Ankara	MEB	26	Evet	Kendi

					geliştirdiği açkı tekniği
K6	Samsun	Ney Öğretici si(Kendi atölyesinde ney açkısı ile ilgilenmekte dir.)	14	Evet	Niyazi Sayın Açkı Metodu
K7	Samsun	Kültür ve Turizm Bakanlığı Samsun Devlet Klasik Türk Müziği Korosu	15	Evet	Niyazi Sayın Açkı Metodu
K8	Şanlıurfa	Belediye Korosunda Görevli	9	Hayır	Ney Açkısı Yapmıyor
K9	Şanlıurfa	MEB (Mûsikî Proje Okulu)	13	Hayır	Ney Açkısı Yapmıyor

Katılımcılara ilişkin bilgiler incelendiğinde katılımcıların Şanlıurfa, Gaziantep, Ankara, Samsun, İzmir ve Muş illerinde ikamet ettikleri ve çeşitli resmi kurumlarda görev aldıkları görülmektedir. Katılımcıların 7'si ney açkısı ile ilgilenirken 2'si ney açkısı yapmamaktadır. Yine katılımcıların ney sazı ile meşguliyet sürelerinin 9 ile 26 yıl arasında değiştiği görülmektedir.

Çizelge 2.7. Ney Sazının İç Akısı ve Zakkum Ağacının Etkisi Teması

Kategori	Kod	Örnek Cümle
Ney Sazında Nemlenme Problemi ve Çözüm Önerileri	- Nemlenme - Küflenme - Taş uçlu zımparalar - Gözeneklerin kapanması - Ağız hijyeni - Su kullanılması - Sirkeli su	“Ney sazı gözenekli bir saz olduğu için gözeneklere dolan sıcak nefes nemlenmeye ve küflenmeye neden oluyor. Benimle paylaştığınız taş uçlu zımparalar açkı sırasında boğumları sıklaştırdığı için

	kullanılması • Yağ kullanılması	<i>nem birikimini azalttı, nem birikiminin azalması küflenmeyi azaltır veya büyük ölçüde giderir ancak bunun için daha uzun süreli denemeler yapılmalı.” (K1)</i> <i>“Küflenme problemi ile sıklıkla karşılaşıyoruz. Öyle ki bazen ses kutusu küften kapanacak duruma gelebiliyor. Bir hocam bana kamışın özünün su olduğunu kamışın sazlıkta yetiştiğini ve ney sazında temizliğini su ile yaptığını söylemişti. Ben de zaman zaman bu yöntemi kullanıyorum. Bir arkadaşım sert bir nefes vererek orda oluşan maddeyi dışa verdiğini söylemişti.” (K2)</i> <i>“Nemlenmeye bağlı olarak küflenmeler oluşuyor. Ben şöyle bir çözüm buldum: neyin her tarafını streç bantla kapatıyorum ardından içine elma sirkeli su döküp çalkalıyorum.” (K4)</i> <i>“Özellikle soğuk havalarda ya da işte nemli bölgelerde olabilir bu daha çok olabiliyor. Bizim nefesimiz ılık ya da sıcak olduğu için, neyde, yani havadaki ortamdan etkilendiği için, soğuk oluyor haliyle. Bu da zamanla nem ve küf oluşumuna neden oluyor.” (K7)</i>
Zakkum Ağacının Antibakteriyel Özelliği	• Küf ve kötü kokunun önüne geçmesi • Ney sazının hijyenik	<i>“Uzun süreli kullanımlarda iç tarafta oluşabilecek bakteri, küf ve kötü koku gibi sorunların</i>

	kalmasını sağlaması • Gözenekleri sıklaştırması • Yüzeysel yanma oluşturmaları • İşlem sonrası ney sazını deforme etmemesi	önüne geçtiğini düşünüyorum. Uzun yıllar kullanılan Neylerin hijyenik kalmasını sağlayacağı görüşündeyim.” (K3) “Verdiğiniz aparatı denedim, söylediğim gibi ney sazı gözenekli bir yapıya sahip. Zakkum ağacı açkı sırasında neydeki gözenekleri sıklaştırdığı için gözeneklere hava dolmuyor dolayısıyla nem ve küf oluşmuyor.” (K1) “Zakkum ağacı konik yapısı sayesinde açkı sırasında yüzeysel bir yanma oluşturuyor ve bu sayede gözenekler kapanıp temizleniyor. Boğumları polisaj yapar gibi temizlediğinden bakteri oluşumunun önüne geçiyor.” (K5) “Normalde nemlenme ve küflenme yaşadığımda temizleme çubuğu kullanıyordum. Gönderdiğiniz zakkum çubuğunu denedim, temizlik sonrası sesin daha parlak çıktığını gördüm.” (K7) “Küflenme probleminde sonra işlem gören neylerimde sonradan aynı parlaklığı elde edemiyordum. Zakkum ağacı ile işlem gören neyde sesin daha parlak olduğunu fark ettim.” (K9)
Zakkum Ağacının Entonasyona (Dem ve Tiz Seslerin Uygun Tonlamasına) Etkisi	• Boğumları eşit çapta açması • Zakkum çubuğunun boyunun eşit olması • Üçüncü kademe seslere olumlu etkisi	“Ney sazında entonasyon problemini üçüncü kademe seslerde yaşıyoruz. Ney açkısı sırasında üçüncü kademe pes kaldığında demir eyelerle açkıya

- Yanma ile pürüzsüz yüzey oluşması
- Boğumların yüzeyine ulaşması
- Ses kutusunun tahrip olmasının önüne geçmesi

devam ettiğimizde iç boğum çapı daha da genişliyor ve diğer kademe sesler daha da dikleşiyor. Zakkum çubuğunun uzunluğu eşit olduğundan boğumları aynı çapta açmaya yardımcı oluyor, bu problemin önüne geçebilir. ” (K5) “Zakkum ağacı çubuğu neyde iç boğumları dengeli açtığından entonasyon problemini giderebilir. Çünkü yanma ile pürüzsüz bir yüzey oluşuyor. Ancak iç ağızdan sonra kaydırmaların dikkatli ve özenli yapılması lazım.” (K6) “Kullandığımız demir eğelerin uzunluğu yaklaşık 20-25 cm oluyor. Ses kutusuna ulaşmak için 50 cm uzunluğunda bir demir çubuk ile birleştiriyoruz. Boğumlara temas eden yüzey 25 cm olduğundan boğumları eşit çapta açmakta zorlanıyoruz. Bu da sesleri tonlamada problem oluşturuyor. Zakkum çubuğu boğumların yüzeyine eşit ulaştığından bu problemi en aza indirebilir ama ortadan kaldırmayabiliriz. Çünkü her kamış farklı özellik gösteriyor.” (K1) “Daha önce neylerimi sert bir çubuk ve fırça ile yapıyordum. Bu işlem ses kutumun deforme olmasına neden oluyordu. Zakkum çubuğunun bunun önüne geçeceğini

		<i>düşünüyorum.”(8)</i> <i>“Zakkum ağacı kullanılarak yapılan harbi (eğe) ile demir harbi ile yapılan Ney arasında dem seslerde bariz bir fark gördüğümü söyleyemem, her ikisinde de birbirine yakın tonlar elde ettim.” (K3)</i>
--	--	---

Tabloda görüldüğü üzere “Ney Sazının İç Açkısı ve Zakkum Ağacının Etkisi Teması” bağlamında “Ney Sazında Nemlenme Problemi ve Çözüm Önerileri”, “Zakkum Ağacının Antibakteriyel Özelliği”, “Zakkum Ağacının Entonasyona (Dem ve Tiz Seslerin Uygun Tonlamasına) Etkisi” olmak üzere üç kategori oluşmuştur.

“Ney Sazında Nemlenme Problemi ve Çözüm Önerileri” kategorisinde “nemlenme, küflenme, taş uçlu zımparalar, gözeneklerin kapanması, ağız hijyeni, su kullanılması, sirkeli su kullanılması, yağ kullanılması” kodları oluşmuştur. Buna göre ney sazında nemlenme ve küflenme problemleri ile özellikle kış aylarında rastlandığı ve bu problemin giderilmesi için su, sirkeli su, ney sazını yağlama gibi farklı çözüm yöntemlerine başvurulduğu görülmüştür. Neyzenlerin tek bir çözüm yöntemi üzerinde durmaması problemi ortadan kaldıracak temel bir çözümün olmadığına işaret etmektedir. Bununla birlikte bazı neyzenler ağız hijyeni gibi faktörlere dikkat çekmektedir. Neyzenlerin görüşlerine göre ney sazının açkısında kullanılan zakkum çubuğu aparatı ve taş uçlu zımparalar antibakteriyel özelliğinin yanında, gözenekleri kapatarak nemlenme probleminin daha az yaşanmasını sağlamaktadır.

“Zakkum Ağacının Antibakteriyel Özelliği” kategorisinde “küf ve kötü kokunun önüne geçmesi, ney sazının hijyenik kalmasını sağlaması, gözenekleri sıklaştırması, yüzeysel yanma oluşturmaması, işlem sonrası ney sazını deforme etmemesi” kodları oluşmuştur. Buna göre neyzenler deneyimleri sonucunda zakkum ağacına ilişkin farklı avantajlar üzerinde durmuşlardır. Bu avantajlar gerek ses kutusunun korunması gerek açkı metodu ile yanma oluşması gerek ney sazının uzun süreli kullanımlarda hijyenik kalması gibi farklı noktalarda açkı tekniğini desteklemektedir.

“Zakkum Ağacının Entonasyona (Dem ve Tiz Seslerin Uygun Tonlamasına) Etkisi” kategorisinde “boğumları eşit çapta açması, zakkum çubuğunun boyunun eşit

olması, üçüncü kademe seslere olumlu etkisi, yanma ile pürüzsüz yüzey oluşması, boğumların yüzeyine ulaşması, ses kutusunun tahrip olmasının önüne geçmesi” kodları oluşmuştur. Buna göre neyzenler özellikle zakkum ağacından yapılan aparatın başından sonuna kadar aynı kalınlıkta olmasının faydaları üzerinde durmuşlardır. Yine yanma ile pürüzsüz yüzey oluşturması tiz seslere daha rahat ulaşılabilmesinde önemli görülmüştür. Ayrıca temizlik esnasında ses kutusunu tahrip etmeyecek şekilde esnek yapıda olması neyzenler tarafından zikredilmiştir.

Çizelge 2.8. Ney Sazının Dış Açkısı ve Oran Orantı Tekniği Teması

Kategori	Kod	Örnek Cümle
Oran Orantı Tekniğinin Entonasyona (Dem ve Tiz Seslerin Uygun Tonlanmasına) Etkisi	• Nefes ve dudak kontrolü • Perdelerin hassas yerleştirilmesi • Entonasyonun doğruluğunu arttırması • Boyu ve çapı dikkate alması • İç açkının doğru yapılmasına bağlı olması • Tiz sesleri elde etmeyi desteklemesi • Ses devreleri arasında uyumu desteklemesi	“Neydeki kaliteli dem sesleri elde etmek için oran – orantı tekniği önemli olduğu kadar, dem ses icra ederken nefesin ve dudağın çok kontrollü olması lazım. Dudak yapısı, diyafram ve basınç önem arz ettiğini düşünüyorum. Türk müziğindeki makamsal perde sistemine uygun olarak daha hassas şekilde yerleştirilmesini sağlar. Bu, entonasyon doğruluğunu doğrudan artırdığını söyleyebiliriz. (K3) “ Ney sazı kamışın yapısı itibarıyla tek tip olan bir saz değil, belirli çap ve uzunluktaki neylerde diğer açkı metotları etkili olabiliyor ancak çap arttıkça tutmayabiliyor. Bahsettiğiniz teknik çapı dikkate aldığından daha etkili sonuç verecektir.”(K4) “Diğer açkı tekniklerinde neyde perdelerin kaydırma noktaları ve uzunlukları belli. Oran orantı tekniğin bütün perdeler ölü perde

		dikkate alınarak perdeler arası mesafe belirleniyor ve her perde için sabit bir nokta bulunmuyor. Denediğimde tekniğin başarılı olduğunu gördüm.”(K1) “Neyde boğumlar arası mesafe doğru hesaplanmazsa özellikle dem seslerin çıkmasında problem yaşanabiliyor. Oran orantı tekniği boy ve çapı dikkate alarak perdeleri belirlediğinden bu problemi en aza indirir. Ama bunu yaparken iç açkıya da dikkat etmek gerekir.”(K7) “Oran- orantı tekniğiyle açılmış olan ve denediğim neylerde tiz seslere daha rahat ulaşabildim” (K9) “Açkı doğru yapılmadığında ikinci ve dördüncü nefesler arasında ses uyumsuzluğu yaşanabiliyor bu teknikle denediğim neyde böyle bir problem ile karşılaşmadım.”(K8)
Oran Orantı Tekniğinin Ney Sazında Âhenk Belirlenmesine Etkisi	• Kamış kalınlığının önemli olması • Kol boyu kısa olan neyzenlere kolaylık sağlaması • Farklı âhenklerde neylerin kullanılabilirliğini arttırması	“Diğer açkı tekniğinde kamış boyu dikkate alınırken bu teknikte boyun çapa oranı önemlidir. Örneğin boyu 72- 73 cm olan bir ney 68-69 cm olan bir ney ile aynı sesi verebilir. Burada önemli olan bir diğer faktör kamışın inceliği yani et kalınlığıdır.” (K2) “Ney sazında kişinin kol boyu uzunluğu kişiye hangi âhenkte ney yapacağımızı etkiliyor. Kol boyu kısa

		<i>olan neyzenler mûsikî topluluklarında zorlanabiliyor. Oran orantı tekniği bu bağlamda etkili olacaktır.”(K4) “Ney almak isteyen talebeler, sesi daha kuvvetli olduğu için daha üst âhenklerde ney almak istiyor ama fiziksel özellikleri itibariyle bu neyleri icra etmekte zorlanıyor. Bu teknik bu gibi durumlarda neyzenlere yardımcı olacaktır.” (K7)</i>
--	--	---

Tabloda görüldüğü üzere “Ney Sazının Dış Açkısı ve Oran Orantı Tekniği Teması” bağlamında “Oran Orantı Tekniğinin Entonasyona (Dem ve Tiz Seslerin Uygun Tonlanmasına) Etkisi” ve “Oran Orantı Tekniğinin Ney Sazında Âhenk Belirlenmesine Etkisi” olmak üzere iki kategori oluşmuştur.

“Oran Orantı Tekniğinin Entonasyona (Dem ve Tiz Seslerin Uygun Tonlanmasına) Etkisi” kategorisinde “nefes ve dudak kontrolü, perdelerin hassas yerleştirilmesi, entonasyonun doğruluğunu arttırması, boyu ve çapı dikkate alması, iç açkının doğru yapılmasına bağlı olması, tiz sesleri elde etmeyi desteklemesi, ses devreleri arasında uyumu desteklemesi” kodları oluşmuştur. Buna göre neyzenler oran-orantı tekniğinin kamışın boyu ve çapını dikkate alması üzerinde durmuş ve bunun entonasyonu sağlamayı kolaylaştırdığını belirtmişlerdir. Ayrıca neyzenler dem ve pes seslerin doğru alınması için nefes ve dudak kontrolü ve iç açkının önemi üzerinde durmuşlardır. Tiz sesleri elde etmenin kolaylaşması ile ilgili görüş olması zakkum ağacı ve oran- orantı tekniğinin birlikte kullanımda daha doğru sonuç vereceği düşüncesini desteklemektedir.

“Oran Orantı Tekniğinin Ney Sazında Âhenk Belirlenmesine Etkisi” kategorisi bağlamında “kamış kalınlığının önemli olması, kol boyu kısa olan neyzenlere kolaylık sağlaması, farklı âhenklerde neylerin kullanılabilirliğini arttırması” kodları oluşmuştur. Neyzenler bu tekniğin kol boyu kısa olan talebelerin farklı âhenklerde neyleri kullanabilmesine olanak sağlaması bağlamında yararlarına dikkat çekmiş ancak bunun kamışın kalınlığı ile de ilgili olduğunu belirtmişlerdir.

2.3.1.5.3. Salih Demireğen'in Ney Açkı Tekniğinde Kullandığı Aletlerden

Bazılarının Karşılaştırmalı Analizi

Şekil 2.18. Ney Açmada Kullanılan Törpüler

Şekil 2.19. Ney yapımcıları demir eyeleri kullanırken Salih Demireğen zakkum ağacından yaptığı aparatları kullanmaktadır. Böylelikle boğumlar eşit ve kontrollü bir biçimde açılmakta, akort probleminin önüne geçilmektedir. Ayrıca zakkum ağacının antibakteriyel özelliği ney sazında küflenme probleminin önüne geçmektedir.

Şekil 2.20. Ney Sazının Perdelerinin Açılması

Şekil 2.21. Ney yapımıcıları özel yapım matkap uçlarını kullanırken Salih Demireğen taş uçlu zımparaları kullanmaktadır. Metal uçlar kamışı direkt delerken taş uçlar ise sürtünme yoluyla yakarak perdeleri açmaktadır. Bu daha kontrollü açkı ile seslerin daha sağlıklı çıkmasını sağlamaktadır.

Şekil 2.22. Başpâre Yapım Aparatı

Şekil 2.23. Salih Demireğen'in Kullandığı Aparat

Şekil 2.24. Salih Demireğen'in Kullandığı Çapak Alma Aparatı

Ney yapımcıları matkap ucuna takılan aparatları, Demireğen çelik maddesinden yaptığı aletleri kullanmaktadır. Bu aletler başpâreye güzel şekil ve yön vermekte aynı zamanda başpârenin içine daha kolay ulaşımı ve ovallik vermeyi

sağlamaktadır. Ayrıca Demireğen başpâre yapımında kendi buluşu olan zakkum ağacı aparatlarını başpârenin sabitlenmesi ve pürüzsüz hale gelmesi aşamalarında destek amaçlı kullanmaktadır. Zakkum ağacı yapı olarak yumuşak olduğu için başpâreye zarar vermeden pürüzsüz hale getirmektedir.

2.3.1.6. Salih Demireğen'in Ney Yapım Serüveni

Salih Demireğen yaklaşık 30 senedir Hatay'ın Arsuz, Samandağ ve Adana'nın Seyhan ve Ceyhan ilçelerinde kamış kesimi yapmaktadır.

Salih Demireğen'e göre kamış kesiminde dikkat edilecek hususlar şunlardır:

- Yaprak mesafesi kısa olmalıdır.
- Kamışın püskülünün tamamen çıkması ve toplu durması gerekmektedir.
- Ayrıca püskülün yarıya kadar kuru olması gerekmektedir.
- Kamışın kesim aşamasına gelmesi için Kasım-Aralık-Ocak ayları beklenmelidir.

Şekil 2.25. Salih Demireğen Kamış Keserken

Normal şartlarda kesilen kamışlar ortalama 1 yıl kadar beklerken Demireğen kamışları 2 ila 4 ay arasında bekleterek kuruttuğunu belirtmektedir. Bu durumun sebebi olarak Hatay'ın denizden kaynaklı rüzgarlı iyotlu havasını belirtmektedir.

Kamışları ısıttıktan sonra kendi buluşu olan belirli bir kısmı sivrileştirilmiş tahtadan yardım alarak kamışları düzeltmektedir.

Şekil 2.26. Kamış Düzeltme Aşaması

Demireğen, düz bir çubuğa çizmiş olduğu şablon ile kendi tekniğini oluşturmuştur. Ney sazına perdeleri bu şablonu kullanarak açmaktadır. Bu tekniğe göre her ney çeşidi için bir şablon oluşturmakta kamışın özelliklerine göre neyin hangi çeşitte yapacağına karar verdikten sonra 6mm çapında perdeler açmakta ve kaydırma usulüyle sazın akordunu sağlamaktadır.

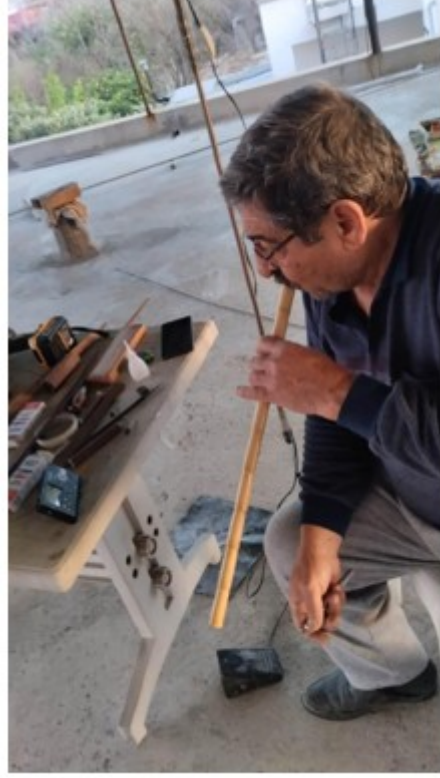

Şekil 2.27. Kurutulan Kamışın Ney Açmaya Hazır Hale Gelmesi

Şekil 2.28. Ney Perdelerinin Açılması (Demireğen, ney perdelerini sürtünme yoluyla yakarak açmaktadır.)

Demireğen, bu aşamada kamışa 6mm genişliğinde perde açmaktadır. Perde açtıktan sonra tiz sesi referans alarak pest sesleri tiz seslere yaklaştırmaya çalışmaktadır. Perde genişliklerini giderek arttırarak akordu sağlamaktadır

Şekil 2.29. Ney Akort Yapım Aşaması

Demireğen'in parazvâne yapımında kullandığı teknikler:

1. Parazvâne maddesi olarak kamışın yapısına en uygun olduğunu düşündüğü pirinç malzemesini kullanmaktadır.
2. Üst parazvâne yapımında 0,40 mm. ile 0,30 mm. çap kalınlığını tercih etmektedir. Parazvâne boyunda ise 1,50 mm. kullanmaktadır. Demireğen, parazvânenin ses kutusunda olmasından dolayı çıkan sesi daha net vermesi için bu tekniği kullandığını belirtmektedir.
3. Alt parazvâne yapımında ise daha kalın ve daha uzun madde tercih etmektedir. Bu yöntemin kullanılması amacı ise neyi gelebilecek herhangi bir darbeye karşı korumaktır. Alt parazvânede 0,50 mm. ile 0,60 mm. çap kalınlığı, uzunluk olarak ise 2 mm. kullanmıştır.

Şekil 2.30. Parazvâne Yapımı

Demireğen, başpâre yapımında derlin, epoksi ve manda boynuzu kullanmaktadır.

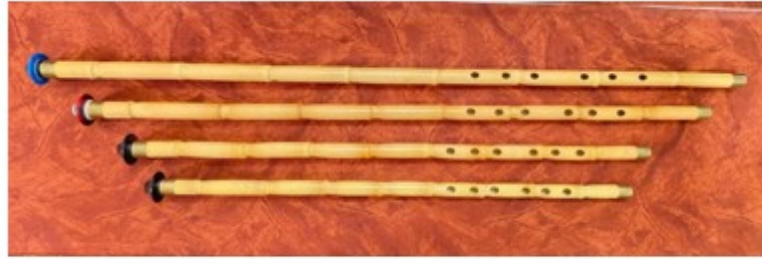

Şekil 2.31. Başpâre Yapımı

Demireğen bu başpâreleri delrin, zeytin ağacı, manda boynuzu kakma, epoksi ve manda boynuzu malzemelerinden yapmıştır.

Şekil 2.32. Demireğen Yapımı Neylar

Şekil 2.33. Demireğen Yapımı Mansur, Kız, Sipürde ve Bolahenkınsıfiye Neyler

Şekil 2.34. Demireğen Yapımı Nısıfiye Neyler

Resimdeki neyler diğer neyler gibi çok sık kullanılan neyler değildir. Daha çok kendi formunun dışında arabesk ve türkülerde kullanılmaktadır. Aynı zamanda kendi mûsikî formunda farklı bir ahenk katmak için kullanılmaktadır. Resimde sırasıyla Kız Nısfîye, Mansur Nısfîye, Şah Nısfîye ve Davud Nısfîye neyler yer almaktadır.

Şekil 2.35. Demireğen Yapımı Tam Boy Neyler

Resimdeki neyler uzunlukları sebebiyle çok fazla tercih edilemeyen neylerdir. Çoğu kişi bu neyleri üflemekte zorluk çekmektedir. Özellikle Bolâhenk neyi üfleyen kişi sayısı oldukça azdır. Bundan dolayı bu neylerin yapımı da imkânsız hale gelmektedir. Bolâhenk ney icra etmeye hâkim olduğumuzdan dolayı Demireğen ile birlikte akort yapabilme imkânına erişilmiştir.

Resimde sırasıyla Bolâhenk, Davud ve Şah ney yer almaktadır.

Şekil 2.36. Salih ve Leyla Demireğen Çifti Ney Yaparken

Salih Demireğen, eşi Leyla Demireğen ile birlikte ney yapımlarına devam etmektedir. Eşi, Demireğen'e hayat arkadaşlığı yaptığı gibi ney yapım arkadaşlığı da yapmaktadır. Leyla Demireğen eşine; kamış kesimi, kamış kurutma, başpâre ve paravâne yapımı gibi ney yapımındaki bütün aşamalarda yardım etmektedir

2.3.1.7. Zakkum Ağacından Aparat Yapım Aşamaları ve Ölçüleri

Bu bölümde Salih Demireğen'in ney yapım tekniğinde kullanmış olduğu zakkum ağacının kesimi, soyma işlemi, kurutulması, aparat yapımı ve ölçülerinden bahsedilmektedir.

Şekil 2.37. Zakkum Ağacı Kesimi

Zakkum ağacının kesimi, Demireğen'in tabirine göre bitkilere su yürümeden yapılması gerekmektedir. Bu vakit ise kasım ve aralık ayına denk gelmektedir.

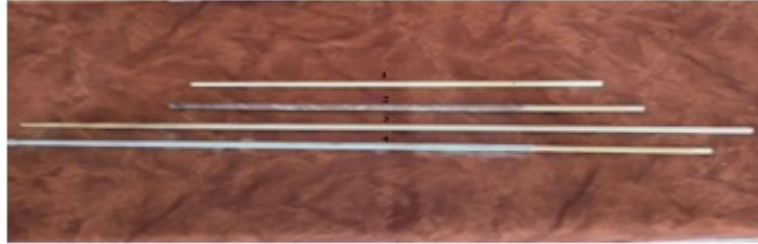
Şekil 2.38. Zakkum Ağacı Soyma İşlemi

Zakkum ağacı kesildikten hemen sonra üzerindeki yeşil kabuğu soyulması gerekmektedir. Bu kabuk soyularak altındaki beyaz katman ortaya çıkarılmaktadır. Bu işlemden sonra zakkum ağacının bir ay kadar kurutulması gerekmektedir

Şekil 2.39. Zakkum Ağacından Aparat Yapım İşlemi

Salih Demireğen, zakkum ağacını kurutma işleminden sonra torna makinesi yardımıyla ağacı kullanabileceği ney ölçülerine uygun hale getirmektedir.

Şekil 2.40. Zakkum Ağacından Yapılmış Ney Çubukları

Zakkum Ağacından Yapılmış Ney Açık Çubukları

Salih Demireğen'in ney yapımında kullandığı zakkum ağacı çubukları fotoğrafta gösterilmiştir. Bu çubuklar uçtan uca konik bir yapıya sahiptir. Çubuk ölçüleri sırasıyla şu şekildedir.

1. Kız nısfıye, mansur nısfıye, şah nısfıye, davud nısfıye ve bolahenk nısfıye neyler için kullanılan iç açkđ çubuğudur. Uzunluk Ölçüsü: 55 mm. Kalınlık: 4 mm. den 6 mm ye doğru.
2. Sipürde, müstahsen, yıldız neyler için kullanılan iç açkđ çubuğudur. Uzunluk Ölçüsü: 70 mm. Kalınlık: 5 mm. den 8 mm. ye doğru.
3. Kız ve mansur neyler için kullanılan iç açkđ çubuğudur. Uzunluk Ölçüsü: 80 mm. Kalınlık: 8 mm. den 12 mm. ye doğru.
4. Şah, davud ve bolahenk neyler için kullanılan iç açkđ çubuğudur. Uzunluk Ölçüsü: 105 mm. Kalınlık: 10 mm. den 16 mm. ye doğru.

3. SONUÇLAR

Kamıştan yapılan ney sazı Türk Mûsikîsi ve Türk Tasavvuf Mûsikîsi'nde kullanılan bir enstrümandır. Yapılan çalışmada farklı bağlamlarda ney sazı üzerinde durularak bir kavramsal çerçeve oluşturulmuş ve farklı bir açkı tekniği olan Salih Demireğen' in geliştirdiği ney açkı metodu üzerinde durulmuştur. Buna göre üç bölüm oluşturulmuştur. Birinci bölümde ney sazı hakkında bilgi verilmiş, ikinci bölümde yaşamış bazı önemli neyzenlere ve neyzenlerin çeşitli müzelerde yer alan neylerinde kullanılan açkı tekniklerine, üçüncü bölümde Salih Demireğen ve kendisinin bulup geliştirdiği açkı tekniği, açkı tekniğinde kullandığı aparatlara ve bu açkı tekniğiyle ilgili çeşitli resmi kurumlarda görev yapan neyzen görüşlerine yer verilmiştir.

Kamış, başpâre ve paravzânededen “Neyin Bölümleri”; birinci, ikinci üçüncü ve dördüncü kademe seslerden ve bu kademelerde elde edilen notalardan “Neyin Ses Sahası ve Devreleri”; ana, nısfıye ve mâbeyn neyler ve icrada kullanılan 13 ana neyden “Ney Çeşitleri”; klasik ve müstakil açkı tekniklerini içeren ve Niyazi Sayın, Mesut Peker'in açkı tekniklerinden ise “Ney Açkı Teknikleri” bölümünde yer verilmiştir.

İkinci bölümde günümüze kadar yaşamış önemli neyzenlere yer verilmiştir. Neyzen hakkında bilgi verildikten sonra çeşitli müzelerde yer alan ve kime ait olduğu bilinen neyler ve kullanılan açkı tekniklerinden örnekler verilmiştir.

Üçüncü bölümde Salih Demireğen'in doğumu ve çocukluğu, eğitimi ve ailesinden kısaca bahsedilip geliştirdiği teknik üzerinde durulmuş ve bu teknikle ilgili uzman görüşleri ve laboratuvar sonuçlarına yer verilmiştir. Buna göre Salih Demireğen, Irak ziyareti esnasında tanıştığı bir şahıs sayesinde ney sazı ile ilk kez alakadar olmuş ve ilerleyen zamanlarda gerek kamış teminatı gerek farklı musikişinaslarla münasebeti sayesinde de bu alakayı 70'li yaşların sonuna kadar taşıyarak kendine özgü bir açkı tekniği ortaya koymuştur.

Salih Demireğen'in tekniği iki ana unsur üzerine şekillenmektedir. Bunlardan birincisi ney sazının iç açkısı (boğumlar ve ses kutusu) ile ilgili olan zakkum ağacı ikincisi dış açkısı (perdeler) ile ilgili olan oran-orantı tekniğidir. Zakkum ağacından yapılan açkı aparatı, boğumları eşit boyutta açarak ses akışını kolaylaştırmakta ve parlak tonların elde edilmesini sağlamaktadır. Yapılan laboratuvar çalışmasında iki farklı neyzenin dört farklı ney sazı üzerinde araştırmalar yapılmış ve zakkum ağacının antibakteriyel özelliği ortaya konulmuştur. Bunun yanında neyzenler

tekniğin küflenmenin önüne geçmesi, entonasyon problemini azaltması, kol boyu kısa olan talebelere yardımcı olması, iç ağızda tek çapta aparat kullanarak sesin parlak ve net elde edilmesini sağlaması, gözenekleri sıklaştırarak tiz ve pes sesleri icra etmenin kolaylaşması ve perde konumlarını doğru yerleştirmeyi sağlaması gibi etkileri üzerinde durarak bu bulguları desteklemişlerdir. Bunun yanında neyzenlerden bazıları daha uzun süreli çalışmaların yapılmasının önemine dikkat çekmiştir.

Oran orantı tekniği diğer tekniklerde kullanılan kamış uzunluğunun yanında kamış kalınlığını da dikkate alması hasebiyle önem arz etmektedir. Buna göre kamış boyu 26'ya bölünerek birim boyutu ve ölü perdenin konumu belirlenmekte diğer işlemler bu iki veri dikkate alınarak ilerletilmektedir. Oran-orantı tekniği ve zakkum ağacı ile ilgili alınan neyzen görüşleri tekniğin farklı bağlamlarda faydaları üzerinde durmuş ve çeşitli bağlamlarda tekniği değerlendirmişlerdir. Son olarak Salih Demireğen'in diğer neyzenlerden farklı olarak kullandığı aparatlar ve ney yapım serüveninden bahsedilmiştir.

KAYNAKLAR

- Aksoy, H.(2025) "Sâlim Bey, Üsküdarlı", *TDV İslâm Ansiklopedisi*, <https://islamansiklopedisi.org.tr/salim-bey-uskudarli>.
- Altan, C.(2023). Dede Süleyman Erguner'in Özbekler Tekkesinde İcra Ettiği Ney Taksiminin Müzikal Analizi . *Socrates Journal of Interdisciplinary Social Studies*, 9(27), 85-94.
- Ateş, E. (2012). "Ney'in Serüveni (Kamışlıktan Dudağa Ney)", *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 28.
- Ateş, E. (2014). "Türk Din Musikisinde Ezan". *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*.
- Attar, F. (1990) *Mantıku't-Tayr*, çev. Abdülbaki Gölpınarlı. İstanbul: Şark İslam Klasikleri, MEB Yayınları, 1990.
- Aydın, M. C. (2019). *Neyzen Halil Dikmen'in Ney Tavrı Ve Ses Kayıtlarının Müzikal Analizi*. [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Ayvazoglu B. (2022) *Neyin Sırrı*. İstanbul: Kapı Yayınları.
- Bekhit, A. A., Habib, H. J., Hefnawy, A., Nasralla, S. N., Yusuf, F. A., Al-Tamawi, A. M., ... & Bekhit, S. A. (2024). Evaluation of the Antibacterial Activity of Nerium Oleander Leaves Extract and Its Synergistic Effect with Ceftriaxone. *Evaluation*, 47(10).
- Bolkar Öztekin, M. (2007) *Fuzûlî Ve Şeyh Gâlib Divanlarında Ney Metaforu*. [Yüksek Lisans Tezi]. Fırat Üniversitesi.
- Çağlayan, N. (2021) "Türk Musikisi' nin Kadim Nefesli Sazı Ney ve Muhibbî Divanı'ndaki İzleri. *Akademik Dil ve Edebiyat Dergisi* 5/2, : 805-823.
- Çete, S., Arslan, F., & Yaşar, A. (2005). Investigation of antimicrobial effects against some microorganisms of Aloe vera and Nerium oleander also examination of the effects on the xanthine oxidase activity in liver tissue treated with cyclosporin. *Gazi University Journal of Science*, 18(3), 375-380.
- Çeviksever, B. (1995). *Neyzen Emin (Dede) Efendi Hayatı San'atı Eserleri Ve Musikimizdeki Etkileri*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Çoban, Ş. "Bursa Tasavvuf Kültüründe Mevlevî Mûsikîşinaslar". *Mizanü'l-Hak: İslami İlimler Dergisi* 17 (Aralık 2023).
- Derwich, E., Benziane, Z. ve Boukir, A. (2010). Nerium oleander çiçeklerinden elde edilen uçucu yağın antibakteriyel aktivitesi ve kimyasal bileşimi. *Elektronik Çevre, Tarım ve Gıda Kimyası Dergisi* , 9 (6).
- Dik, B., Sayın, Z., & Çorum, O. (2013). Investigation of antimicrobial effect of Nerium oleander distillate. *Eurasian Journal of Veterinary Sciences*, 29(3), 150-152.
- Dilek, M. S. - Akpınar, H. (2020). Urfa Dini Musiki Kültüründe Ney. *Uluslararası GAP Sosyal Bilimler Kongresi*. Türkiye- Şanlıurfa,396-421.

- Dülgeroğlu, S. (2016) *Cumhuriyet Dönemi Konyadaki Şeb-i Arûs Törenleri Postnişinleri*. [Yüksek Lisans Tezi]. Selçuk Üniversitesi.
- Ertürk, H. (2019) *Neyzen Niyazi Sayın Örnekleminde Türk Saz Musikisi Eser İcracılığında Yorum Farklılığı*. [Yüksek Lisans Tezi]. Yıldız Teknik Üniversitesi.
- Göçen, F.(2019) *Aka Gündüz Kutbay'ın Ney Taksimlerinin Çözümlemesi (Makam, Form ve Seyir Özellikleri)*. [Yüksek Lisans Tezi]. Erciyes Üniversitesi.
- Gökkaya, E. (2010) *Neyzen Ahmet Yakupoğlu'nun Ney' deki Tavrı Üzerine Bir Çalışma*. [Yüksek Lisans Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Gölpınarlı, A.(1990). *Mesnevî Tercümesi ve Şerhi*. İstanbul: İnkılâp Kitabevi, 1990.
- Güleç, İ. (2014). Nâyî Osman Dede'nin Mirâciyye'siyle Süleyman Çelebi'nin Mevlîd'i Arasındaki Farklılıklar Ve Benzerlikler. *Littera Turca Journal of Turkish Language and Literature*, 9(3).
- Hondoroğlu, S. - Sağer, T. (2023). Ney Çalgısının Orkestra İçinde Transpoze Çalınması. *İnönü Üniversitesi Kültür ve Sanat Dergisi*, 9(2), 239-256.
- Jamal, M. A. H. M., Rahman, S., Islam, A., Karim, R., Alam, S., & Rahman, Z. (2012). Minimum inhibitory concentration analysis of Nerium oleander against bacterial pathogens. *Asian Pacific Journal of Tropical Biomedicine*, 2(3), S1664-S1666.
- Kamiloğlu, R.(2010).Türk Kültürü'nde Ezan ve Makamları. *Hikmet Yurdu Dergisi*, 3(2), 221-237.
- Karabey, L. (1953). Musiki Tarihi Notlarından", *Musiki Mecmuası* 67, 211.
- Kaya, A.(2013). Ney Metodu. İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Macit, M. (2021). Türk Mûsiki Tarihi'nde Mevlevî Mûsikîsi'nin Yeri, Önemi Ve Etki Alanları Hakkında Genel Bir Değerlendirme. *Balkan Müzik Ve Sanat Dergisi*, 37-54. <https://doi.org/10.47956/bmsd.883391>.
- Malçok, B. - Özden, E.(2024). Aka Gündüz Kutbay'ın Ney İcra Tekniğinin İncelenmesi: Muhayyer Kürdi Saz Semaisi Örneği. *Idil: Journal of Art & Language*, 13-113.
- Mutlu, B.(2011). 15. Yüzyılda Hıta'y'da Bir Timurlu Sefir: Gıyaseddin Nakkaş'ın Hıta'y Gözlemleri. *Folklor/Edebiyat* 18.67,125-136.
- Neyzen. 20 Ocak. 2024. Neyzen Ahmet Şahin <https://www.neyzen.com/>
- Neyzen. 20 Ocak 2024. Neyzen Sadrettin Özçimi <https://www.neyzen.com/>
- Neyzenler. Kutbünnayi Hamza Dede. 13 Ocak 2024. <https://www.neyzenim.com/hamzadede.html>
- Olgun, T. (1971). *Mevlânâ Celaleddîn-i Rûmî Şerh-i Mesnevî* (Cilt 1). İstanbul. Ahmed Said Matbaası.
- Önder, C.(2014). *Hafız- Musikişinas Hüseyin Sezgin Efendi*. [Yüksek Lisans

- Tezi]. Süleyman Demirel Üniversitesi.
- Özatic, İ. N. (2019). Ney Sazının Mevlânâ Düşüncesinde Farklı Bir Tasviri “Kavuşma”. *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 6(12), 106-123.
- Özcan, N. "Abdülbâki Nâsır Dede", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/abdulbaki-nasir-dede> (21.04.2025).
- Özcan, N. "Yusuf Paşa, Neyzen", TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/yusuf-pasa-neyzen> (14.01.2025).
- Sencer, D.(1986) “Ney Açkısı Konusunda Değişik Görüşler”, *Musiki Mecmuası*, nr:413.
- Somakcı, P. (2023). Türklerde Müzikle Tedavi. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (15), 131-140.
- Tan, A.(2008) *Niyazi Sayın'ın Ney Tavrında Perde Pozisyonları*. [Yüksek Lisans Tezi]. İstanbul Teknik Üniversitesi.
- Tan, A.(2011) *Ney Açkısının Tarihi ve Teknik Gelişimi*. [Doktora Tezi]. Marmara Üniversitesi.
- Tüfekçi, A. (2014). Ney’de Teknik Çalışmalar. İstanbul: Pan Yayıncılık.
- Tür, İ.(1985). Klasik Tarzda Açılmış Neyler Hakkında Bir Eleştiri ve Yeni Bir Sistem. *Musiki Mecmuası*, Nr: 410.
- Uygun, M. N. (2007). Ney. *TDV İslâm Ansiklopedisi*. 33/ 68. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları.
- Yakıt, İ.(1993). Batı Düşüncesi ve Mevlânâ. Ankara: Ötüken Yayınları.
- Yılmaz, E.(2022) *Kur’an ı Kerim Kıraatinde Müzikal Tavrılar*. [Doktora Tezi]. İstanbul Üniversitesi.
- Yörükçüoğlu, İ. (2024). İbrahim Benlioğlu’nun Ney İcrâsındaki Tavır Özelliklerini Meydana Getiren Unsurların Değerlendirilmesi. *Rumelide Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (39), 707- 731.